

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Moderní technologie v životě seniorů

Bc. Radka Siváčková

Diplomová práce

2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Radka Siváčková**
Osobní číslo: **H17357**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Resocializační pedagogika**
Název tématu: **Moderní technologie v životě seniorů**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Tato diplomová práce bude zaměřena na aktuální téma, a to Moderní technologie v životě seniorů. Tato práce bude teoreticko praktická. V teoretické části se budu zabývat problematikou stárnutí, vzdělávání se zaměřené na moderní technologie. V praktické části bude použit smíšený výzkum. V rámci kvalitativního výzkumu budou využity rozhovory a kazuistiky, kvalitativní části pak dotazník.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

TOMEŠ, Igor a Kateřina ŠÁMALOVÁ. Sociální souvislosti aktivního stáří. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 9788024636122.

SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. Sociologie stáří a seniorů. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). ISBN 9788024738505.

SÝKOROVÁ, Dana. Autonomie ve stáří: kapitoly z gerontosociologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788086429625.

MÜHLPACHR, Pavel. Gerontopedagogika. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297.

ADAMEC, Petr. Univerzita třetího věku 1990-2010: Masarykova univerzita : 20 let seniorského vzdělávání na Masarykově univerzitě. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 9788021051560.

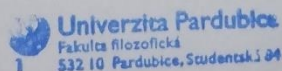
Maintaining prosperity in an ageing society. Paris: OECD, c1998. ISBN 9264160930.

ZHENG, Robert., Robert D. HILL a Michael K. GARDNER. Engaging older adults with modern technology: Internet use and information access needs. Hershey, PA: Information Science Reference, c2013. ISBN 9781466619661.

Vedoucí diplomové práce: PaedDr. Zdenka Šándorová, Ph.D.
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: 1. dubna 2018

Termín odevzdání diplomové práce: 30. června 2019

L.S.

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 27. listopadu 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne

Bc. Radka Siváčková

Poděkování

Tímto děkuji PaedDr. Zdence Šáňdorové za odborné vedení mé práce a cenné rady při její tvorbě. Poděkování zároveň patří všem respondentům, kteří mi o sobě poskytli potřebné informace a podíleli se tak na praktickém výzkumu mé diplomové práce.

Anotace

Tato diplomová práce bude zaměřena na aktuální téma, a to Moderní technologie v životě seniorů. Práce bude teoreticko praktická. V teoretické části se budu zabývat problematikou stáří a stárnutí, demografickým stárnutím populace, vzděláváním seniorů a moderními technologiemi. V praktické části bude použit kvalitativní výzkum. V rámci kvalitativního výzkumu budou použity kazuistiky a polostrukturované rozhovory s respondenty.

Klíčová slova

Senior, stáří, stárnutí, vzdělávání seniorů, moderní technologie

Annotation

This Diplomat Theses will be focused on very actual Topic, Modern Technologies in Seniors Life. The Theses consists of theoretical and practical parts. In theoretical part is focused on problematics of old age, aging, demographic aging of population, seniors Education and modern Technologies. In practical part qualitative research strategy will be used. In qualitative research case report and semi-structured interview with respondents will be used.

Key words

Senior, old age, aging, senior education, modern technologies.

OBSAH

Úvod.....	12
I. TEORETICKÁ ČÁST	14
1 charakteristika stáří a stárnutí	14
1.1 Stáří	14
1.2 Stárnutí	17
1.2.1 Biologická involuce	18
1.2.2 Tělesná involuce	18
1.2.3 Duševní involuce	18
1.3 Senior	19
2 Demografická situace	21
3 Senioři a moderní informační a komunikační technologie	24
3.1 Problémy seniorů při komunikaci s moderními technologiemi	29
4 Vzdělávání seniorů	31
II. VÝZKUMNÁ ČÁST	35
4.1 Výzkumný cíl a výzkumné otázky	35
4.2 Metodika výzkumu.....	35
4.3 Metody a techniky sběru dat	36
4.4 Charakteristika výzkumného souboru.....	37
4.5 Organizace výzkumu.....	38
5 Zpracování dat	40
5.1 Interpretace dat.....	40
5.1.1 Kazuistiky	40
5.1.1.1 Petr (81 let).....	40
5.1.1.2 Jaroslava (71 let).....	41
5.1.1.3 Václav (83 let)	41

5.1.1.4	Aleš (73 let)	41
5.1.1.5	Jiřina (77 let).....	41
5.1.2	Analýza rozhovorů.....	42
5.1.2.1	Pojem moderní technologie	42
5.1.2.2	Zájem o moderní technologie	44
5.1.2.3	Vrstevníci a moderní technologie.....	45
5.1.2.4	Využívání mobilního telefonu	45
5.1.2.5	Důvod pořízení telefonu	46
5.1.2.6	Jak často využíváte mobilní telefon	47
5.1.2.7	K čemu mobilní telefon nejčastěji využíváte	48
5.1.2.8	Výhody a nevýhody mobilního telefonu	49
5.1.2.9	Počítač a první setkání.....	50
5.1.2.10	Jak často používáte počítač během dne	51
5.1.2.11	Jak dlouho počítač vlastníte a jak jste se s ním naučil/a zacházet.....	51
5.1.2.12	Co vás donutilo se naučit s PC	52
5.1.2.13	Překážky při učení se pracovat s počítačem	52
5.1.2.14	Využití počítače.....	53
5.1.2.15	Sociální síť	54
5.1.2.16	Výhody a nevýhody moderních technologií obecně	54
5.1.2.17	Využívání platebních karet.....	55
5.1.2.18	Výhody a nevýhody platebních karet	56
5.1.2.19	Kurzy a vzdělávání	56
5.1.2.20	Používání dalších technologií kromě počítače a mobilního telefonu	57
6	Diskuze	58
6.1	VO1: Jaké moderní technologie senioři využívají a jakým způsobem?	59
6.2	VO2: Používají senioři mobilní telefon a v jakém rozsahu?.....	60
6.3	VO3: Využívají senioři počítač a připojení k internetu a v jakém rozsahu?	61

6.4	VO4: Využívají senioři možnosti platebních karet a internetového bankovníctví? ..	64
6.5	VO5: Navštěvovali senioři další formy vzdělávání?	64
7	Závěr	66
8	použitá literatura	68
9	Přílohy.....	71

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Obrázek 1 Věková skladba obyvatelstva k 1. 1. 2018. Zdroj: Český statistický úřad.....	21
Obrázek 2 Přírůstek/úbytek počtu obyvatel. Zdroj: Český statistický úřad.	22
Obrázek 3 Počítač a senior.	26
Obrázek 4 Jednotlivci, využívající internet k roku 2018	27
Obrázek 5 Mobilní telefon pro seniory.	28
Obrázek 6 Platební karta a bankomat.	29
Obrázek 7 Činnosti na internetu z pohledu evropských a českých uživatelů internetu mezi 65 a 74 lety (v %).	62
Obrázek 8 Využívání on-line bankovníctví podle věkové struktury v r. 2013.	63
Tabulka 1 Charakteristika respondentů.	38

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČR Česká republika

SZO Světová zdravotnická organizace

WHO World Health Organization

ČSÚ Český statistický úřad

U3V Univerzita třetího věku

SMS Short message Services (krátká textová zpráva)

ÚVOD

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma moderních technologií ve spojení seniory. Vedlo mne k tomu hned několik aspektů. Myslím si, že toto téma je velice aktuální, a to především vzhledem k tomu, že lidé se v dnešní době dožívají vyššího věku než v předchozích dobách, což vede k demografickému stárnutí populace a zvyšování věku dožití. V souvislosti s rychlým stárnutím populace dochází také k úbytku ekonomicky aktivních osob, tudíž bude potřebné do práce zapojovat i seniory. Přes to vše si ale myslím, že práce s moderními technologiemi, jako jsou mobilní telefony či počítač, mohou seniorům pomoci zkvalitnit jejich život.

Dle mého názoru mají senioři určitou nevýhodu, která je provází při práci s moderními technologiemi. Sice se moderní technologie vyvíjely postupně, nicméně senioři se s nimi setkali až v pozdějším věku. Zároveň se víceméně museli sami naučit, jak s nimi pracovat, na rozdíl od dnešní generace, která má práci na počítačích zařazenou již do vzdělávacích osnov základních škol a učí se s nimi tedy pracovat již od útlého věku. To, co je pro děti automatické a jednoduché, je pro starší generaci velice obtížné.

Zároveň je podle mne důležité pomocí moderních informačních technologií seniory do života zapojit. Ti totiž při přechodu ze zaměstnání do starobního důchodu potkává mnoho sociálních změn, se kterými není jednoduché se vyrovnat. Dochází ke snižování sociálních kontaktů, už se tak často nepotkávají z kolegy z práce. V dnešní, moderní době, je vývoj technologií pro seniory hektický a dost komplikovaný. Na druhou stranu můžeme vzít v potaz, že dnešní vývojáři se snaží vymýšlet takové přístroje, které jsou určeny vyloženě pro tuto skupinu lidí. Obrovskou výhodou jsou pro seniory taky Univerzity třetího věku, Akademie třetího věku či Kluby aktivního stáří, kde se můžou naučit s těmito technologiemi pracovat.

Pro seniory je vzdělávání důležité, a to nejen proto, že obnovují své znalosti i dovednosti, ale zároveň také aktivně zapojují své myšlení, kreativitu a napomáhají tak lepší psychické kondici. Navíc neztrácí kontakt se svým okolím, ale navazují nové sociální kontakty, a to především s lidmi, kteří jsou ve stejné životní situaci. Zároveň můžeme vidět, že mnoho seniorů si ke svému důchodu přivydělává, což je velice dobrým aspektem, protože dochází k poklesu ekonomicky aktivních osob a bude tedy potřeba zapojit do pracovní sféry i seniory.

Tato diplomová práce bude teoreticko praktická. V teoretické části se budu zabývat problematikou stáří a stárnutí, vysvětlím pojem senior, popíšu některé moderní technologie.

V praktické části bude použit výzkum, konkrétně kvalitativní, u kterého jsem si jako formu zvolila polostrukturované rozhovory s celkem pěti respondenty.

V praktické části je mým cílem zjistit, jak senioři s moderními technologiemi pracují, jak a proč s nimi přicházejí do styku a v jaké míře. Ptám se i na to, jaké v technologiích vidí senioři výhody a nevýhody, jestli je vnímají spíše jako pomocníka, nebo naopak. Zajímá mne, jak zda některé z moderních technologií používají senioři v běžném životě, umí je ovládat a jsou jim pak prospěšné.

Doufám, že tato diplomová práce na téma Moderní technologie v životě seniorů, bude přínosná jak pro odborníky, zabývající se touto tematikou, ale i laická veřejnost si zde něco najde. Jsem si jista, že toto téma skvěle zapadá do podstaty mého oboru, ve snaže resocializace seniorů.

Práce je řazena do kapitol a podkapitol, následujících v logickém sledu.

Ve své diplomové práci čerpám především z odborných knih. Využívám ale i internetových a časopisových zdrojů a také statistik Českého statistického úřadu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA STÁŘÍ A STÁRNUTÍ

V teoretické části mé diplomové práce se budu zabývat vymezením některých pojmů, které se s tématem Moderní technologie v životě seniorů spojují. Patří sem zejména vysvětlení pojmu senior, sociální věk, popíšu demografickou situaci a moderní technologie. Kapitoly v této části jsou v logickém sledu.

1.1 Stáří

Kapitolu stáří jsem do této práce zahrnula záměrně, neboť velice souvisí s tématem diplomové práce. Vysvětlím zde, jak je stáří definováno, jaké jsou jeho projevy a změny u člověka, zabývám se i tím, od jakého věku lze člověka považovat za seniora.

Otázka stáří a stárnutí je v současné době více diskutovaná, a to nejen z hlediska medicínského, ale i z hlediska farmakologie, či ekonomických věd.¹ Stáří můžeme označit jako poslední stádium vývoje člověka.² Je ostře vymezeno a ohraničeno dvěma časovými body, kdy horní věková hranice je definována smrtí, spodní hranice se pak nedá přesně určit, protože určité jevy a procesy vstupují do života člověka postupně, u každého individuálně. Tyto skutečnosti jsou ovlivněny životním stylem člověka, jeho hodnotovým systémem, charakterem práce, kvalitou životního prostředí a další spoustou společenských a kulturních faktorů.³

Můžeme sem zahrnout například projevy a důsledky úrazů a chorob, výživu, pohybovou a mentální aktivitu člověka, adaptačními reakcemi na vývojové a chorobné změny, psychickým stavem a také představou o vlastním stáří a adaptací na něj. V současné době se v Čechách dlouhodobě a setrvale zlepšuje zdravotní a funkční stav nově stárnoucích generací, což je dáno především zlepšováním životních podmínek. V důsledku toho jsou senioři zdravější, zdatnější, méně omezení a dožívají se vyššího věku.⁴

Mühlpachr ve své knize Gerontopedagogika popisuje stáří jako společenský multidimenzionální fenomén. Vysvětluje, že dramatický demografický vývoj, který vrcholil ve

¹ TOMCZYK, Łukasz. *Vzdělávání seniorů v oblasti nových médií*. Přeložil Joanna SZANIAWSKA. Praha: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2015. ISBN 9788090453197.

² ČELEDVÁ, Libuše, Zdeněk KALVACH a Rostislav ČEVELA. *Úvod do gerontologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 9788024634043.

³ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). ISBN 9788024738505.

⁴ ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3901-4.

státech hospodářsky vyspělých, zapříčinil, že je stáří dlouhá realita, která velmi výrazně ovlivňuje kvalitu života každého jednoho jedince a také kvalitu života celé společnosti. Díky těmto zkušenostem je zapotřebí, aby se zformulovaly nové přístupy a struktury vzdělávání pro oblast stáří, a to především v týmovém pojetí.

Skutečnost, že je stáří doprovázeno chorobami ještě neznamena, že samotné stáří je choroba. Funkční a zdravotní stav seniorů se totiž generačně zlepšuje a je potřeba aktivně zlepšovat zdravotní a funkční stav člověka ve stáří.⁵

Stáří je bráno jako vývojová etapa, která završuje život po stránce tělesné, duševní a spirituální. Velice důležitým rysem povahy stáří je prolínání zrání člověka s ubýváním sil a biologické aspekty se pak prolínají se sociálními. Pro mnoho lidí je diskriminační pojetí stáří v sociálním kontextu spojeno především s poklesem výkonnosti a společenské užitečnosti, kdy senioři se stávají pro společnost nadbyteční, a to především co se týče pracovních míst a vlastnění či využívání rodinného majetku.⁶

Stáří je podle Mühlpachra obecným označením posledních fází ontogeneze, tedy vývoje jedince. Je důsledkem a projevem genetických procesů, které jsou podmíněny určitými faktory, jako jsou choroby, způsob života, prostředí, kde člověk žije, ale i změnami sociálními. Tyto změny se všechny vzájemně prolínají, často jsou také protichůdné a je tedy obtížné je jednotně vymezit.⁷

Jednotlivé změny, které nastávají ve stáří, můžeme rozdělit do tří základních okruhů, tedy na změny psychické, fyzické a socioekonomické. Fyzické změny znamenají různé choroby, změny držení těla, změnu hmotnosti, šedivění a vypadávání vlasů, zvýšené množství vrásky. Některé z nich můžeme do jisté míry napravit. Nejvíce postiženými orgány co se týče nemocí, bývají oči, kdy dochází ke zhoršování vnímavosti barev a intenzity světla.

Co se týče změn psychických, je pro stáří typický úbytek mozkové tkáně. To seniory při určitých činnostech zpomaluje, senioři bývají více nepozorní, reagují opožděně. Nastává také problém uchování nově zjištěných informací, dochází i k poruchám osobnosti. Poslední jsou socioekonomické změny, které jsou pro seniorský věk přirozené, ale nikdo z nás si je nechce

⁵ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297.

⁶ ČELEDOVÁ, Libuše, Zdeněk KALVACH a Rostislav ČEVELA. *Úvod do gerontologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 9788024634043.

⁷ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297.

připustit. S odchodem do starobního důchodu získávají lidé více volného času, dochází k omezení kontaktu s bývalými kolegy a v neposlední řadě se také sníží finanční příjem.⁸

Stáří je ovlivněno mnoha chorobnými procesy, kdy je výrazně ovlivněn zdravotní stav jedince. Starými lidmi se zabývá geriatric a gerontologie. Obzvlášť se tyto obory zabývají onemocněními, jež vedou ke dlouhodobým poruchám soběstačnosti. Jejich cílem je tyto procesy identifikovat a odvrátit nebo alespoň oddálit jejich nástup. Co se týče seniorů, můžeme identifikovat asi sedm hlavních typů chorobných poruch, které se objevují u současných seniorů. Patří sem koronární tepen a žilního systému, což vede k mnoha orgánovým projevům, jako jsou poruchy srdeční činnosti či cévní mozkové příhody. Často se objevují nemoci plic, postižení kloubní chrupavky a kostí, atrofie kostí s úbytkem density, častěji se objevují zlomeniny. Velmi častou a hojně diskutovanou je například demence, při níž dochází k snížení paměti, intelektu i kognitivních funkcí, dochází k poruchám zraku a sluchu.⁹

Na rozdíl od ostatních živočichů je pro člověka fáze stárnutí poměrně nepřírozenou částí života. Člověk totiž i po ztrátě reprodukčních schopností žije a prožívá významnou část svého života. Objektivním mezníkem zařazení člověka mezi seniory není ani odchod do starobního důchodu.¹⁰

Stáří je velmi často definováno věkovou skupinou 65+. Stářím se také zabývá Světová zdravotnická organizace, což je vlastně agentura, spadající pod Organizaci spojených národů, jejíž hlavním cílem je vypracovávání zdravotní politiky, sledování indikátorů zdravotního stavu populace a kontrola nemocí a řízení zdravotní péče. Vezmeme-li v potaz doporučení Světové zdravotnické organizace o tzv. věkové kategorizaci, které se opírají o periody lidského života v rádech patnácti let, je možné je rozlišovat jako střední věk (45-59 let), vyšší neboli starší věk (60-74 let), pravé stáří neboli sénium (75-89) let a dlouhověkost (90 let a více).¹¹

V knize Gerontopedagogika autor vymezil pojem stáří na stáří biologické, sociální, kalendářní a v neposlední řadě také dlouhověkost. Biologické stáří je označení pro konkrétní míry involučních změn, jako jsou pokles funkční znalosti, atrofie svalů, snižování kloubního maziva.

⁸ JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024755359.

⁹ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297.

¹⁰ JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024755359.

¹¹ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024754468.

Bylo několik pokusů o určení biologického stáří, které se ovšem nezdařily a věkové stanovení biologického stáří se nevyužívá.

Sociální stáří je vymezené jako kombinace několika sociálních změn a musí splnit určitá kritéria. Tím je nejčastěji dosažení věku, v němž člověku nastává nárok na odchod do starobního důchodu. Je to sociální událost, kdy dochází ke změně sociálních rolí, životního způsobu a v neposlední řadě také ekonomického zajištění.

Kalendářní neboli chronologické stáří, je vymezeno dosažením takového věku, od kterého se obvykle nápadněji projevují vývojové změny. V tomto případě dochází i k uplatňování demografického hlediska, které určuje, že čím je starší populace, tím je v ní vyšší hranice stáří. V poslední době můžeme najít členění seniorů na jiné věkové skupiny – mladí senioři (65-74 let), staří senioři (75 – 84 let) a velmi staří senioři (85 let a více).

Dlouhověkost je označením pokročilého věku, a to obvykle nad hranici 90 let. Tito lidé tvoří jen nepatrný zlomek populace, ale jejich počet neustále stoupá. Dlouhověkost může mít vliv i na maximální délku života, protože medicínský pokrok a změkčování lékařských podmínek zvyšují na ději na dosažení extrémně vysokého věku. Nyní se ale předpokládá, že nejvyšší možný věk dožití je asi 125 let.¹²

1.2 Stárnutí

Tato kapitola bude zaměřena na pojem stárnutí, což je proces, který se pojí se stářím. Vysvětlím zde, co tento pojem znamená, jaké jsou teorie a involuce stárnutí.

Stárnutí můžeme definovat jako souhrn zánikových změn, které mají individuální variabilitu, nastupují postupně.¹³ Jsou tedy jakýmsi procesem, jež můžeme charakterizovat několika obecně pozorovatelnými změnami, které jsou nezvratné a postupně působí na ochabování orgánů. Nejpozorovanější změnou je asi způsob držení těla, vzhled vlasů a kůže, výkyvy tělesné hmotnosti a s tím spojené i pohybové obtíže.

Existují i různé teorie stárnutí. Můžeme je rozdělit na teorie stochastické, neboli nahodilé a teorie nestochastické, tedy vývojově-genetické, kam řadíme například geny dlouhověkosti, imunologickou teorii nebo buněčnou smrt. Pomocí těchto teorií je vysvětlen proces stárnutí na základě biologických, sociálních a psychologických změn. Podle Malíkové je předpokladem těchto teorií to, že přibývá poruch buněčného řízení a děje, které jsou se stárnutím spojené, jsou

¹² MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297.

¹³ ČELEDVÁ, Libuše, Zdeněk KALVACH a Rostislav ČEVELA. *Úvod do gerontologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 9788024634043.

čistě náhodné.¹⁴ Stárnutí je proces celoživotní, jeho projevy začínají být více zřetelnější především od přelomu čtvrtého a pátého decennia. Jde o individuální proces, který probíhá u každého z nás jinak, každý stárne jiným tempem. Současně tento proces nerovnoměrně postihuje různé struktury a funkce organismu, často v souvislosti s chorobnými procesy. Stárnutí můžeme roztrždit na biologickou, tělesnou a duševní involuci.

1.2.1 Biologická involuce

Biologická involuce vychází z dědičnosti, tedy genetických dispozic, daných našimi předky. V medicínské kategorii můžeme najít tzv. geriatrika, což jsou léky, které mají příznivě ovlivňovat stav organismu ve stáří a nepostihují tedy involuční procesy a jsou tedy nepravá. Seniorům jsou dodávány látky, které jim chybí, jako jsou vitamíny, minerály a stopové prvky. U žen v klimakteriu to mohou být také hormony. Pravá geriatrika, která by přímo ovlivňovala biologický mechanismus stárnutí však zatím nejsou známa.

1.2.2 Tělesná involuce

Na těle člověka můžeme po šedesátém roce života pozorovat rychlejší změny. Stačí jen několik dní klidu na lůžku a už dochází ke křehkosti kostí, ochabování svalů a zhoršení krevního tlaku. Zlomeniny se již hůře hojí, dochází k horšímu léčení infekcí a bývají tak častějšími důvody úmrtí člověka ve vyšším věku. Dochází také ke zhoršování sluchu, velmi častá je v tomto věku nedoslýchavost. Po sedmdesátce je také zvýšená polymorbidita, což znamená, že se u člověka vyskytují dvě a více chronických nemocí. Seniori často trpí poruchami spánku, protože dochází ke zpomalení nervového vedení. Co se týče trávení, vede k opotřebenosti a především ztrátě chrupu, dochází také k poruchám funkcí trávení a močového měchýře.

1.2.3 Duševní involuce

V tomto duševním vývoji už těžko odlišujeme involuční změny, které jsou přirozené nebo spíše součástí duševní poruchy. Prolínají se vlivy biologického věku mozku i celého těla, duševní činnost starých lidí je zpomalena, člověk bývá zvýšeně opatrný. Více než rychlost, je pro člověka důležitá přesnost. V tomto věku lidé velice těžko nesou jakékoliv změny, takže třeba stěhování pro ně může být velkým traumatem.¹⁵

V následující kapitole se budu zabývat vysvětlením pojmu senior.

¹⁴ JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024755359.

¹⁵ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297.

1.3 Senior

Termín senior nemá v naší legislativně či odborné literatuře jednoznačné vymezení. Často ho používáme jako synonymum pro starého člověka, popřípadě člověka, který užívá invalidní důchod, což však není přesné. Označení senior můžeme zařadit do kategorie sociologické. V publikaci *Edukace seniorů* popisují autoři seniora jako člověka během celého období sénia. V ekonomii nebo zahraničí je pojem senior dokonce jako neutrální, který může označovat například funkci v personalistice nebo ekonomii jako například senior manager. V České republice se velice často využívá pojem důchodce, který je velmi úzce spojen s člověkem, pobírajícím starobní důchod.¹⁶

Podle autorů knihy *Sociologie a stáří seniorů* je senior člověk, který má obrovskou zásobu životních zkušeností, protože ve svém životě zažil mnoho krizových zkušeností, získal určitý nadhled nad společenským děním u nás i ve světě, sesumíroval si určité politické a společenské zkušenosti, ze kterých pak může ve stáří čerpat. Mohli bychom říct, že stáří má určité znaky. Jedním z nich je získaná svoboda. Člověk už není svazován tím, co mu zákony, finanční možnosti a čas dovolí. Senior se osvobozuje ve svých názorech, postojích a má daleko větší svobodu. Můžeme tedy shrnout, že senior je vlastně člověk, který završuje svoji životní fázi specifickým postavením ve společnosti.¹⁷

V knize *Volný čas seniorů* odkazují autoři na výzkum Vodivicové a Rabušice, kde se dotazovali od specifické skupiny ve věku 18-75 na to, jak vnímají člověka jako starého. Dle četnosti u jednotlivých odpovědí získaly tyto faktory:

1. fyzický stav,
2. věk,
3. ztráta duševní svěžesti,
4. ztráta autonomie,

¹⁶ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024754468.

¹⁷ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). ISBN 9788024738505.

5. potíže přizpůsobit se změnám,
6. odchod do důchodu,
7. potíže s řešením problémů,
8. narození vnoučat.

Z výzkumu je poznat, že odpovědi respondentů byly subjektivní, neboť tyto faktory můžeme přiřadit k lidem, kteří zajisté nejsou seniory.¹⁸

Seniorská populace vykazuje určité rysy – je velmi heterogenní – má tedy různorodou skladbu lidí. To je dáno především různou mírou chorobných změn, událostmi, které se v životě odehrají, hodnotovým systémem, různým sociálně ekonomickým zázemím, jako jsou i bytové podmínky a prostředí, ve kterém člověk žije. Každý senior má své vlastní názory, potřeby a nároky na určité věci. Přesto vše je seniorská populace ohrožená. To může způsobovat například vytěsňování ze společnosti, rychlý vývoj společnosti, generační znevýhodnění v oblastech vzdělání a zaměstnání, častá věková diskriminace nebo třeba zanedbávání a týrání nesoběstačných jedinců. A i když stáří není choroba, je spojeno s vyšším výskytem zdravotních obtíží, ztrátou soběstačnosti a největší hrozbou je v tomto období smrt.¹⁹

¹⁸ JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024755359.

¹⁹ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297.

2 DEMOGRAFICKÁ SITUACE

V této kapitole se budu zabývat popisem demografické situace v České republice, neboť stárnutí populace je velkým fenoménem. Rok od roku se totiž ve společnosti navyšuje podíl seniorů, čímž se zvedá průměrný věk a zároveň klesá počet dětí a mládeže. Věková skladba velmi závisí na sociálních procesech. Vezmeme-li v potaz zastoupení jednotlivých věkových skupin, zjistíme, že společnost v Česku má velice nepravidelnou věkovou strukturu, kdy se typicky střídají silné a slabé generace. Zároveň u nás převažuje ženská populace ve vyšším věku, což způsobuje vysoká míra mužské úmrtnosti a také emigrace po válkách.²⁰ V následujícím grafu můžeme vidět věkovou skladbu obyvatelstva k začátku roku 2018.

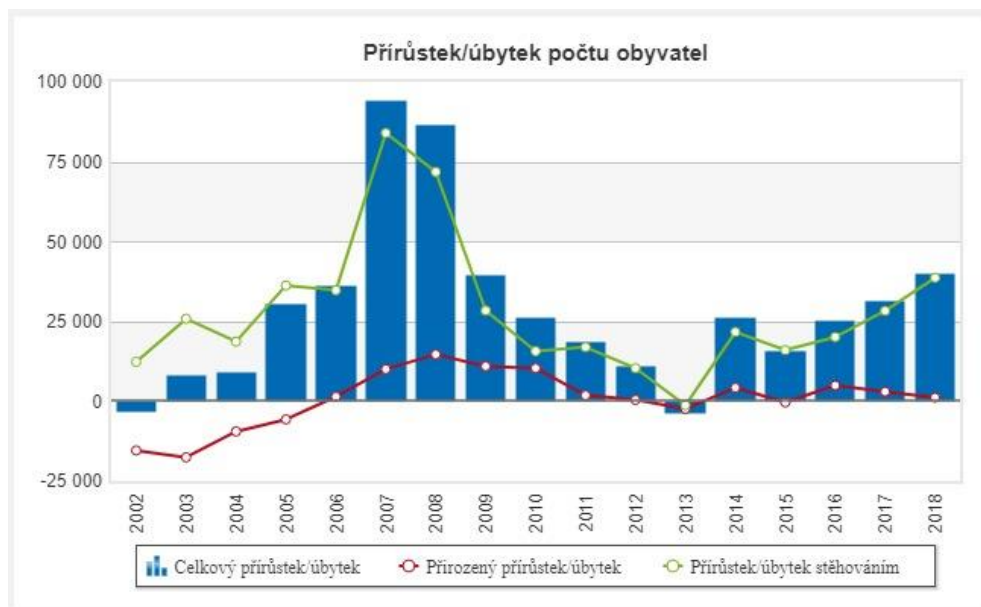

Obrázek 1 Věková skladba obyvatelstva k 1. 1. 2018. Zdroj: Český statistický úřad.

Demografickou situaci zjišťujeme formou sčítání lidu, což je nejstarší statistická akce. V českých zemích probíhá sčítání lidu od roku 1785, ale jednotný systém pro sčítání byl zaveden roku 1950 v tehdejší Československu. V České republice existuje registr Centrální rejstřík občanů, ve kterém jsou zaznamenávány změny populace, a to při narození, úmrtí nebo migraci. Je jedním z nejdůležitějších zdrojů informací pro zjišťování a studium zdravotního

²⁰ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). ISBN 9788024738505.

stavu obyvatelstva.²¹ Poslední sčítání lidu, domů a bytů proběhlo v České republice v roce 2011.²²

Obrázek 2 Přírůstek/úbytek počtu obyvatel. Zdroj: Český statistický úřad.

Procesy, se kterými se v demografické reprodukci pracuje, jsou porodnost (natalita) a úmrtnost (mortalita). Z toho je určen jakýsi proces úmrtnosti, který je popsán v úmrtnostních tabulkách a výsledkem je pak naděje dožití, tedy střední délka života. Dále můžeme zjistit i pravděpodobnou délku života člověka, který je odvozen od toho, ve kterém věku umírá největší počet lidí. V současné době se prodlužuje střední i maximální délka života, s čímž stoupá i kvalita života seniorů.

Podle Českého statistického úřadu ze sčítání k 31. 12. 2016 je v České republice věková skupina 65 let a více zastoupena číslem 56,5 tisíce na 1,99 milionu obyvatel. Průměrný věk

²¹ ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3901-4.

²² Aktuální populační vývoj v kostce. *Www.czso.cz* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2017 [cit. 2019-08-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

obyvatel České republiky se zvýšil oproti předchozímu roku na 42 let, kdy muži jsou v zastoupení průměrného věku 42,0 let a ženy 43,4 let.²³

Z gerontologického hlediska je vytyčeno několik důležitých, demograficky významných údajů. Jedním z nich je absolutní počet lidí, kteří jsou označováni za seniory, což je stanoveno fixní věkovou hranicí 65 let. Přitom vycházíme ze skutečnosti, že se nemění funkční stárnutí u nově stárnoucích generací. Druhým hlediskem je absolutní počet takzvaných velmi starých seniorů, kde je také stanovena fixní věková hranice, a to 80 let. Jsou také důležité počty seniorů, kteří jsou příjemci věkově podmíněných penzí a sociálních dávek, naděje dožití člověka a také naděje dožití bez chronických chorob.²⁴ Stanovení této věkové hranice 65 let je ale také jistou komplikací, protože v souvislosti s prodlužující se délkou dožití, bude nutné věkovou hranici revidovat.²⁵

Zaměří-li se na stáří z hlediska demografie ve světě, zjistíme, že jedním z globálních problémů lidstva je především populační růst. V roce 1930 žily na zemi celkem dvě miliardy obyvatel, v současnosti asi 5,7 miliardy a progózy na rok 2025 předpokládají více než 8 miliard obyvatel. Tento vývoj je velice nerovnoměrný, v Americe je například vyšší porodnost, ale proti tomu v Asii jsou zavedena opatření, která regulují plodnost.²⁶

²³ Aktuální populační vývoj v kostce. *Www.czso.cz* [online]. Praha: Česká statistický úřad, 2017 [cit. 2019-6-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

²⁴ ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3901-4.

²⁵ JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024755359.

²⁶ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297.

3 SENIOŘI A MODERNÍ INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE

Vezmeme-li v potaz moderní informační a komunikační technologie, umožňují nám kontakt s lidmi i bez osobního setkání a cestování. Vyspělé technologie zajišťují jistotu kontaktu, jsou pro člověka zdrojem vzdělávání i seberealizace.²⁷ Je ale důležité, aby používání nových medií staršími osobami byly technické výrobky přizpůsobeny potřebám dané cílové skupiny. V nynější době se již ale s těmito podmínkami počítá a existuje již mnoho zařízení v souladu s možnostmi seniorů a jsou vytvořeny s ohledem na jejich specifické požadavky. Dle Tomczyka, autora knihy *Vzdělávání seniorů v oblasti nových médií v blízké době* moderní informační a komunikační technologie výrazně ovlivní fyzické a sociální aspekty stáří a stárnutí. V současnosti je tato problematika součástí mnoha odborných konferencí, kde jsou prezentovány výsledky výzkumů, spjatých s tímto tématem.²⁸

Podle autorů knihy *Sociologie a stáří seniorů*, proměňují informační a komunikační technologií českou společnost. Prostřednictvím jednotlivých produktů totiž dochází ke komputelizaci společnosti a spolu s dalšími nově digitalizovanými médii vznikaly různé multifunkční přístroje.²⁹

Moderní informační a komunikační technologie mají v současnosti obrovský vliv na proměnu české společnosti. Můžeme to popsat tak, že se život člověka z určité části přesunul do kyberprostoru, kde mnoho lidí žije v tzv. virtuální realitě, kde se pohybují v kybeprostoru s identitou, kterou si sami vybudují.

Vzhledem k tomu, že mladší generaci jsou již spíše přesyceny informačními technologiemi, začala plynule narůstat dostupnost seniorů počítačem a také počítačová gramotnost seniorů. Obrovským přínosem v životě seniorů je zcela jista i internetové připojení. Znamená to pro ně, že mohou využívat obrovskou škálu internetových aktivit, kam patří nejen komunikace s rodinou a vrstevníky, ale také možnost vyhledávat nabídky a uplatnění na trhu práce, vyhledávání netušených informací i dalšího vzdělávání.

²⁷ ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3901-4.

²⁸ TOMCZYK, Łukasz. *Vzdělávání seniorů v oblasti nových médií*. Přeložil Joanna SZANIAWSKA. Praha: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2015. ISBN 9788090453197.

²⁹ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3850-5.

Pro seniory je elektronická komunikace velice důležitá. Nesmíme zapomínat, že komunikace je přirozená a nejčastější aktivita člověka, a tak je také na internetu možnost elektronické pošty, posílání a přijímání emailů, chatování a telefonování u seniorů velice populární počítačovou aktivitou. Ve svém okolí můžeme najít spoustu seniorů, která také hraje počítačové hry, využívá facebook a jiné komunikační aplikace, ale také třeba nakupuje přes internet nebo využívá internetového bankovníctví, což může velmi usnadnit život například handicapovaným seniorům.

Když se ohlédneme kolem sebe, zjistíme, že se s moderními technologiemi setkáváme téměř na každém rohu a staly se součástí našeho každodenního života, protože je obsažena téměř v každém složitějším domácím spotřebiči, jako je pračka, mikrovlnná trouba nebo různé přehrávače. S každou novou verzí spotřebiče vidíme více a více funkcí, které výrobek má.³⁰

Nejvíce využívanou technologií v životě seniorů je zcela jistě televize. Dle Saka a Kolesárové v publikaci Sociologie stáří a seniorů patří sledování televize k nejdůležitějším aktivitám, kterými se současná generace seniorů výrazně odlišuje od těch předchozích. V průměru se seniori dívají na televizi 2,5 až 3,5 hodiny denně. Příčin, proč tomu tak je, je hned několik.

Hlavním důvodem je to, že se tato technologie vyvíjela souběžně s životem stávajících seniorů, a tak ji postupně začali začleňovat do svého životního stylu. Pro sledování televize navíc neexistuje moc zdravotních omezení, existují programy pro hluchoněmé i zrakově postižené občany a výhodou je to, že se dá televize kdykoli zapnout a vypnout.

Další technologií, která sice do života nynějších seniorů přišla později, ale začíná se také hojně využívat, je počítač a s ním spojený internet. Seniori jsou první a zároveň poslední generací nynější doby, kteří se k počítačům dostali mimo plány vzdělávání, a to především individuálně jako samouci a ze zájmu. Pro seniory je internet obrovským zdrojem získávání informací a dříve netušených možností.

³⁰ GEORGI, Hana, Cyril HÖSCHL a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Gerontologie: současné otázky z pohledu biomedicíny a společenských věd*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2628-4.

Obrázek 3 Počítač a senior. Zdroj www.i60.cz.

Internet je pro seniory obrovským poskytovatelem nových informací. Poskytuje jim nové možnosti například pro socializaci, což jim může pomoci od pocitu osamění. Obzvláště velkým přínosem je to především pro seniory, kteří jsou různě imobilní a v sociálních skupinách si senior může najít své místo mezi vrstevníky.³¹

Dle informací z publikace Českého statistického úřadu přispívá vybavenost domácností počítači a internetem k digitální gramotnosti obyvatelstva, ale také lze zjistit, jestli mají obyvatelé dostatek finančních prostředků.

³¹ GEORGI, Hana, Cyril HÖSCHL a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Gerontologie: současné otázky z pohledu biomedicíny a společenských věd*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2628-4.

	Denně nebo téměř denně		Alespoň jednou v posledních 3 měs.		Alespoň jednou v životě		Nikdy nepoužili	
	v tis.	% ¹⁾	v tis.	% ¹⁾	v tis.	% ¹⁾	v tis.	% ¹⁾
Celkem 16+	6 129,0	70,0	7 065,0	80,7	7 440,1	85,0	1 315,8	15,0
Pohlaví								
Muži 16+	3 057,8	71,7	3 532,0	82,8	3 711,3	87,0	554,0	13,0
Ženy 16+	3 071,2	68,4	3 533,0	78,7	3 728,8	83,0	761,8	17,0
Věková skupina								
16–24 let	859,3	97,6	873,0	99,1	875,6	99,4	5,2	0,6
25–34 let	1 312,2	94,6	1 371,7	98,9	1 379,6	99,5	6,8	0,5
35–44 let	1 571,3	90,9	1 688,5	97,6	1 702,8	98,5	26,7	1,5
45–54 let	1 129,3	78,0	1 352,3	93,4	1 396,0	96,4	51,8	3,6
55–64 let	757,4	57,9	1 011,4	77,3	1 083,8	82,8	224,8	17,2
65+	499,5	24,9	768,1	38,3	1 002,3	50,0	1 000,6	50,0
Vzdělání (25+)								
Základní	187,6	27,1	255,1	36,9	313,1	45,2	379,3	54,8
Střední bez maturity	1 613,3	54,5	2 128,2	71,9	2 312,2	78,1	647,2	21,9
Střední s maturitou + VOŠ	2 138,5	77,1	2 416,8	87,2	2 524,1	91,1	247,9	8,9
Vysokoškolské	1 330,2	91,7	1 391,8	95,9	1 415,1	97,5	36,1	2,5
Ekonomická aktivita (16+)								
Zaměstnaní	4 275,3	84,9	4 800,7	95,4	4 877,6	96,9	156,0	3,1
Nezaměstnaní	123,3	69,5	142,3	80,2	154,3	87,0	23,1	13,0
Ženy na RD*	359,8	91,8	383,8	97,9	390,7	99,7	1,3	0,3
Studenti	650,8	99,2	654,4	99,8	656,0	100,0	-	-
Starobní důchodci	588,3	26,1	918,6	40,8	1 177,9	52,3	1 072,4	47,7
Invalidní důchodci	131,5	53,3	165,1	66,9	183,6	74,4	63,1	25,6

Obrázek 4 Jednotlivci, využívající internet k roku 2018. Zdroj: Český statistický úřad.

V článku *Na internetu přibývá seniorů*, pracovníci Českého statistického úřadu popisují, že v poslední době přibývá seniorů, používajících internet. Ve věkové skupině 65+ šlo v roce 2017 asi o 660 tisíc seniorů a předpokládá se, že do budoucna se počty uživatelů internetu mezi seniory bude ještě výrazně navyšovat. Pro seniory je zároveň typické, že využívají především stolního počítače a připojují se k internetu jen z jednoho zařízení.³²

Velice populární technologií napříč všemi generacemi je mobilní telefon. S rozvojem moderních technologií poklesl v České republice počet telefonních budek a pevných linek a nastoupilo velké vybavování mobilními telefony. Vybavenost seniorů mobily se začala dokončovat v prvních letech nového tisíciletí, čímž také stoupl počet času, který senioři stráví na mobilním telefonu, a to ať už telefonováním, psaním SMS zpráv nebo třeba hraním her.

Mobilní telefony prošly intenzivním vývojem, a to především koncem 20. století, kdy ze začátku nebylo mnoho příznivců, především kvůli tomu, že byly velmi vysoké ceny již za pořízení mobilního telefonu, natož za volání. Postupem času šly ceny mobilních telefonů i

³² *Na internetu přibývá seniorů* [online]. Praha: CZSO, 2018 [cit. 2019-06-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/na-internetu-pribyva-senioru>

volání a SMS velice rychle dolů a v současnosti málokdy potkáme člověka, který by se s mobilním telefonem nedostal do styku.

Výhodnou je, že na trhu mobilních telefonů můžeme najít i přístroje, které jsou vyloženě určeny seniorům. Ty mají zpravidla atraktivní vzhled a jsou vybaveny přehlednými tlačítky, velkým displejem a navíc mohou mít tzv. poplachové tlačítko, které senior může vytočit v případě nouze a dojde ke spojení s předem nastaveným číslem. Snadnou obsluhu slibují ale i dotykové telefony, které jsou vybaveny jednoduchým ovládáním a barevný displej může sloužit seniorům k lepší orientaci.³³

Obrázek 5 Mobilní telefon pro seniory. Zdroj www.smartmag.cz

Další, hojně využívanou technologií v dnešním světě jsou platební karty. Ty jsou nejrozšířenějším produktem, který nám umožňuje vzdálený přístup k finančním prostředkům, a to elektronickou formou. Je možné ji využívat prostřednictvím platebního terminálu, ale i na internetu ve formě internetového bankovníctví.³⁴

³³ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). ISBN 9788024738505.

³⁴ MÁČE, Miroslav. *Platební styk: klasický a elektronický*. Praha: Grada, 2006. Osobní a rodinné finance. ISBN 80-247-1725-5.

Obrázek 6 Platební karta a bankomat. Zdroj www.ahaonline.cz

3.1 Problémy seniorů při komunikaci s moderními technologiemi

Mnoho seniorů se zároveň od moderních technologií drží dál. Důvodem, proč tomu tak je, je počítačová negramotnost nebo nezájem o užívání internetu, nedostatek znalostí a informací o počítačích a internetu, ale i finanční náročnost a nevybavenost seniorů technickými zkušenostmi. Tito lidé se pak stávají skupinou, která je v určité míře tímto handicapovaná. Mohou jim pak unikat nové informace, jsou v sociálních vyloučení a nejsou obohacováni novými možnostmi.³⁵

Dalším z důvodů, proč se senioři vyhýbají internetu, je internetová ne/bezpečnost, která je s tímto tématem velice úzce spojená. Starší generace je v některých ohledech velice důvěřivá a často mohou senioři narazit na podvodné reklamy či phishing, kdy může dojít k vylákání údajů, které jsou potřeba k bankovnímu kontu. Dále sem můžeme zařadit různé spamy a počítačové viry, které jsou velice nepříjemné a starší lidé si s nimi často nedokáží poradit. Nebezpečné je také sdílení polohy a sdělování informací o pohybu na internetovém profilu, sdílení fotek, kdy si kdokoli může vyhlédnout například starožitný nábytek.

³⁵ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). ISBN 9788024738505.

Podle autorů knihy *Gerontologie: Současné otázky z pohledu biomedicíny a společenských věd* existují dva hlavní důvody, proč jsou senioři v digitálním vyloučení. Jedním z nich je nezkušenost ovládat složitější zařízení, mnoho funkcí a ovládacích prvků, kdy rozsáhlý návod majitelům nevyhovuje a tak se naučí jen několik základních funkcí, které používá nejčastěji a na ostatní rezignuje. Druhým z důvodů jsou zdravotní důvody, které jsou spjaty s narůstajícím věkem, jako jsou nemoci zraku, zhoršení pohyblivosti, a jiné.³⁶

³⁶ GEORGI, Hana, Cyril HÖSCHL a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Gerontologie: současné otázky z pohledu biomedicíny a společenských věd*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2628-4.

4 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

Téma vzdělávání seniorů je také velice důležité a hojně diskutované. V současné době můžeme narazit na několik institucí, které se zabývají vzděláváním seniorů v určitých oblastech.

Vědou o vzdělání a výchově dospělých se zabývá Andragogika. Ten byl vytvořen po vzoru termínu pedagogika a rozšířený o agogé, což je vedení a výchova a anér, tedy dospělý člověk.

Již v minulosti šlo nalézt zmínky o andragogice, ale současná andragogika byla započata až dílem švýcarského teoretika výchovy dospělých – H. Hanselmannem a německého klasika F. Pögglera. v 50. letech 20. století. Podle Hanselmann je andragogika disciplína s výrazným terapeutickým zaměřením, zdůrazňuje individuální výchovu na základě dobrovolnosti. Stejně jako Pögglera staví na silném náboženském základě. Ten ale bere vzdělávání dospělých jako specifickou formu výchovy.³⁷

Autor publikace *Sociálna pedagogika, sociálna andragogika a sociálna práca*, Határ, se domnívá, že Hanselmann byl spíše toho názoru, že andragogika má pomáhající než vědeckovýzkumný charakter a má mít převážně terapeutický, poradenský, kurativní, preventivní a sociálně výchovný rozměr. Jeho představa o andragogice tak zahrnuje téměř všechny procesy učení a vzdělávání dospělých.³⁸

V současné době má andragogika více definic, například jako věda o výchově, péči a vzdělávání dospělých v širším kontextu je brána jako permanentní formování osobnosti člověka jako společenské bytosti. Přípravuje ho pro výkon sociálních rolí.

Subjektivní prožívání kvality života, které je spojené se vzděláváním ovlivňují i životní aspirace jednotlivých seniorů, jejich hodnotové orientace. Podle psychologické teorie aktivního stárnutí jsou ve stáří zachovány potřeby jedince a senioři potřebují především mít pocit užitečnosti, důstojnosti a být nadále aktivní.³⁹

V české republice můžeme najít i celou řadu edukačních (vzdělávacích) aktivit pro seniory, které zahrnují nejrůznější programy. Můžeme najít různé kurzy, zaměřené na obnovu či

³⁷ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297.

³⁸ HATÁR, Ctibor. *Sociálna pedagogika, sociálna andragogika a sociálna práca: teoretické, profesijné a vzťahové reflexie*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Česká andragogická společnost, 2009. Česká a slovenská andragogika. ISBN 9788087306017.

³⁹ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297.

prohloubení znalostí, ale i profesní vzdělávání, které seniorům může pomoci na trhu práce a v neposlední řadě také zájmové vzdělávání.⁴⁰

Jednou z forem vzdělávání je Akademie třetího věku. Dobrou tradici mají v našich podmínkách i takzvané Kluby aktivního stáří. Tyto formy poskytují vzdělávání občanům, kteří jsou v postproduktivním věku a v jejich okolí se neobjevují vysoké školy, nebo studijní programy pro tyto občany. V akademiích třetího věku jsou výklady přizpůsobovány místním potřebám a individuálním zájmům občanům, naproti tomu Kluby aktivního stáří se vyznačují spíše neformálními vztahy a jde především o uspokojování potřeb vzájemného kontaktu.⁴¹ Aktivity Klubu aktivního stáří jsou různorodé a zpravidla dohromady nevytváří žádný ucelený rámec, ale vyučuje se o tom, co je pro posluchače zajímavé a má také širší kulturní využití.⁴²

Nejnáročnější formou vzdělávání je Univerzita třetího věku (U3V). Ta je oficiálně uznanou institucí, která umožňuje starším občanům, kteří splňují dané podmínky, absolvovat studium vysokoškolské úrovně napříč různými obory. V České republice je tento typ studia realizován jako součást celoživotního vzdělávání. U3V si kladou v cíl podpořit přiměřenou kvalitu života, důraz na prevenci sociálního znevýhodňování seniorů a především umožnit setkání seniorů se seniory, kteří jsou ve stejné životní situaci.⁴³

Univerzity třetího věku je v České republice již mnoho, celkem je 23 veřejných vysokých škol, které jsou zapojeny do U3V. Studium sice probíhá na univerzitách, ovšem je důležité mít na paměti, že tímto studiem nelze získat ucelené vysokoškolské vzdělání a studenti získávají pouze potvrzení o absolvování kurzů, které si sami zvolili. Studium obvykle trvá v průměru jeden až tři roky a výuka probíhá v klasických semestrech.

U3V můžeme najít například i na Univerzitě Pardubice. Ta byla založena v roce 1990 na dislokovaném pracovišti Dopravní fakulty Jana Pernera, a to v České Třebové. Průměrný počet posluchačů tehdy činil asi 25 až 30 lidí v každém semestru. Výhodou tohoto vzdělávání je, že je bezplatná a stačí tedy, když se člověk přihlásí. Na konci studia, které trvá většinou několik semestrů a posluchači si sami vybírají, dostanou absolventi Diplom o absolvování studia.⁴⁴

⁴⁰ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5446-8.

⁴¹ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297.

⁴² ONDRÁKOVÁ, Jana. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 9788074650383.

⁴³ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297.

⁴⁴ ONDRÁKOVÁ, Jana. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 9788074650383.

V knize *Volný čas seniorů* autoři uvádějí, že existují i takzvaná seniorská centra, jež mají charakter komunitních center. Jejich význam spočívá hlavně v tom, že je vytvořen prostor, kde se senioři mohou setkávat a mohou zde probíhat další vzdělávací aktivity, a to formou kurzů, přednášek nebo nějakých odborných seminářů.⁴⁵

Špatenková ještě dodává, že respektovat specifika při vzdělávání seniorů je velice náročné. Každý ze seniorů je totiž omezen jinými podmínkami, jako je stav fyzický, duševní i sociální. Jedním z problémových témat může být například otázka věku. Některé z Univerzit třetího věku mají za podmínku pobírání starobního důchodu, jiné splnění určitého věku. A právě různorodost věkových skupin dělá ony velké rozdíly a v každém věku má individuálně každý z nás jinou schopnost učení.⁴⁶

Dle Klevetové v knize *Motivační prvky při práci se seniory*, se díky univerzitám volného času organizují například i tréninky paměti v domovech pro seniory a dokonce i vzdělávací semináře pro osoby pečující. Podle autorky je důležité otevřít celoživotní vzdělávání široké veřejnosti, a to ve městech i vesnicích.⁴⁷

Podle Průchy a Vetešky jsou aktivizační programy zaměřeny na oblast udržování a rozvíjení dovedností, vědomostí a schopností, dále jsou vhodné na prevenci poruch paměti a zvýšení koncentrace seniorů. Důležitým úkolem je taktéž socializace lidí do kolektivu i v seniorském věku. Vzhledem k tomu jsou preferovány spíše společné aktivity seniorů.⁴⁸

V teoretické části jsem se zaměřila na vysvětlení několika pojmů, pojících se s tématem seniorů a moderních technologií. Popsala jsem, co to vlastně stáří je, jaký je proces stárnutí a jeho jednotlivé fáze. Zaobírala jsem se také popisem demografické situace a v neposlední řadě jsem se zaměřila na moderní technologie ve spojení se seniory. Teoretickou část jsem rozčlenila do kapitol a podkapitol. Ty jsem zařadila v logickém sledu. Další část práce bude praktická a bude zaměřena na výzkum, u kterého jsem zvolila formu kvalitativní dotazování, ve kterém jsem využila polostrukturované rozhovory s pěti komunikačními partnery, jež souhlasili

⁴⁵ JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024755359.

⁴⁶ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5446-8.

⁴⁷ KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2008. Sestra (Grada). ISBN 9788024721699.

⁴⁸ PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4.

s poskytnutím rozhovoru. Respondenty jsem vybírala na základě toho, jestli pobírají starobní důchod a zároveň jsou aktivními uživateli moderních technologií.

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

Ve výzkumné, tedy praktické části mé diplomové práce se zaměřuji na výzkumné cíle, otázky, metodiku výzkumu a v neposlední řadě prezentaci získaných výsledků. Dále zde zahrnuji diskuzi, ve které porovnávám zjištěné výsledky s již proběhlými výzkumy a literaturou.

4.1 Výzkumný cíl a výzkumné otázky

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit a popsat u vybrané cílové skupiny seniorů proč využívají moderní technologie a v jakém rozsahu. Pro výzkum jsem si zvolila jasný plán, podle kterého jsem postupovala. Důležité je si hned stanovit účel výzkumu, hlavní výzkumnou otázku, jaké metody budou pro výzkum použity a velice důležitý je především sběr dat a následně jejich analýza. Při výběru komunikačních partnerů je důležité mít zvolenou strategii výběru.⁴⁹

Abych dostáhla stanoveného cíle, zvolila jsem si pět výzkumných otázek.

VO1: Jaké moderní technologie senioři využívají a jakým způsobem?

VO2: Používají senioři mobilní telefon a v jakém rozsahu?

VO3: Využívají senioři počítač a připojení k internetu a v jakém rozsahu?

VO4: Využívají senioři možnosti platebních karet a internetového bankovníctví?

VO5: Navštěvovali senioři další formy vzdělávání?

4.2 Metodika výzkumu

Výzkum této diplomové práce je zaměřen na zjištění informací o tom, jaké moderní technologie senioři využívají, proč a v jakém rozsahu. Zabývala jsem se především základními moderními technologiemi, jako jsou mobilní telefon, počítač a s ním spojený internet a v neposlední řadě platební karty a internetové bankovníctví. Zjišťovala jsem, s jakými technologiemi senioři nejčastěji přicházejí do styku, k čemu je využívají a jak moderní technologie vnímají. Dále mne zajímalo, jestli senioři využili možnost dalšího vzdělávání, a to třeba formou Univerzit třetího věku, především v oblasti moderních technologií.

⁴⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

Průcha v knize *Andragogický výzkum* popisuje, že výzkum teoretický, který probíhá jako analýza myšlenkových konstrukcí. Nepředpokládá se, že výsledky bezprostředně musí vypovídat pro účely praxe, ale slouží především k rozvoji teorie o dané problematice.⁵⁰

4.3 Metody a techniky sběru dat

V diplomové práci jsem si jako výzkumnou metodu práce zvolila kvalitativní vědecký přístup. Pro tento přístup je typické, že si výzkumník na začátku vybere téma a určí základní výzkumné otázky. Ty je možné upravovat a doplňovat během výzkumu, čímž je považován za pružný typ.⁵¹ Abych mohla výzkum provést, bylo třeba si nejdříve zvolit základní metodu sběru dat, zvolila jsem si tedy formu polostrukturovaného rozhovoru.

U tohoto typu rozhovorů má tazatel připravený soubor otázek a nezáleží na tom, v jakém pořadí budou respondentovi kladeny. Je však potřeba, aby byly zodpovězeny všechny předem připravené otázky. Výhodou je, že díky nenaléhání na přesný sled otázek, má tazatel větší volnost v odpovídání a může více rozebrat otázky, které mu připadají důležité. Polostrukturované rozhovory jsou pro tuto práci vhodné, neboť si během nich lze přezkoušet, zda-li dotazovaný otázkám správně porozuměl. Zároveň může ukázat své zcela subjektivní pohledy a názor a především je možné tematizovat konkrétní podmínky situace dotazovaného.

Rozhovor neboli interview je často využívaná technika, a to především v oblastech pedagogiky, psychologie, či andragogiky. Vyznačuje se tím, že je dopředu předpřipravovaný soubor otázek nebo témat, kterými se chce výzkumník zaobírat. Je ale nezbytné, aby respondenti zodpověděli všechny předpřipravené otázky, ale mohou se zaměřit na nějakou část, která jim přijde více důležitá.⁵²

V rámci kvalitativního výzkumu jsem tedy použila polostrukturované rozhovory. Důležité je, aby ve výzkumu byla zachována etická stránka. To znamená, že před samotným výzkumem budou respondenti informováni o průběhu a důvodu výzkumu. Osoby mohou být součástí zkoumání pouze v případě, že s tím souhlasí, na což se je ptám na začátku rozhovoru a zároveň mi to dávají najevo sdělováním informací. Abych ochránila údaje respondentů, pozměnila jsem pro účely této práce jejich jména.⁵³

⁵⁰ PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024752327.

⁵¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

⁵² REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 9788024730066.

⁵³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

Z důvodu zjištění více informací o respondentech jsem rozhovory doplnila o krátké osobní případové studie, které jsem získala přímo od svých komunikačních partnerů. V kazuistikách jde především o zachycení určité složitosti případu a celkového popisu vztahů, což se pak vnáší do širších souvislostí.⁵⁴

Získané údaje nesmím jakkoli upravovat a nesmím zneužívat získané informace a citlivé údaje.⁵⁵

4.4 Charakteristika výzkumného souboru

Jak jsem již zmínila výše, výzkum probíhal v měsících červen až červenec 2019. Do výzkumného šetření, které bylo realizováno formou polostrukturovaných rozhovorů, se zapojilo celkem 5 respondentů. Základním kritériem výběru respondentů byla jejich záměrná skupina, která je aktivní v oblasti informačních technologií splňuje podmínku seniorského věku, pro mne člověka, který pobírá starobní důchod. Při výběru jsem se zároveň řídila metodou prostého záměrného výběru, která je dle Miovského charakteristická tím, že jsou respondenti vyhledávání na základě určitých kritérií.⁵⁶

Výzkumu se zúčastnilo celkem pět respondentů, z čehož 3 jsou muži a 2 ženy. Rozebrala jsem především demografické informace o respondentech, jako je pohlaví, věk, nejvyšší ukončené vzdělání, předchozí povolání a jestli je jejich místem bydliště vesnice nebo město. Tyto informace jsem poté zpracovala do přehledné tabulky.

⁵⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

⁵⁵ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 9788024730066.

⁵⁶ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 9788024713625

Jméno	Věk	Nejvyšší dosažené vzdělání	Předchozí povolání	Místo bydliště (vesnice x město)
Petr	81	Základní	státní svářeč	vesnice
Jaroslava	71	úplné střední odborné	knihovnice	město
Václav	83	střední odborné bez maturity	dělník	vesnice
Aleš	73	úplné střední odborné	technik kolejových vozidel, letecký mechanik, dispečer pro vodárenskou společnost	město
Jiřina	77	střední odborné bez maturity	dělnice	vesnice

Tabulka 1 Charakteristika respondentů.

4.5 Organizace výzkumu

Rozhovory jsem realizovala během měsíců červen až červenec 2019. Jednotlivé rozhovory s mými komunikačními partnery probíhaly v klidu a v příjemném prostředí, na kterém jsem se předem domluvili a jeden rozhovor trval zhruba 20-30 minut, z čehož vyplývá, že sběr dat probíhá v delším časovém intervalu.⁵⁷

Své komunikační partnery jsem ujistila, že rozhovor je zcela anonymní a zjištěné informace budou použity pouze pro účel této diplomové práce. Dále jsem je ujistila, že se budu řídit

⁵⁷ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 9788024730066.

zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů. A tudíž nebudu nikde zveřejňovat jejich osobní informace.

Rozhovory jsem formou audiozáznamu nahrávala na záznamové zařízení a následně přepsala do písemné elektronické podoby.

5 ZPRACOVÁNÍ DAT

Protože si kvantitativní metody vyžadují přesnou a adekvátní deskripci, zvolila jsem si pro transkripci získaných dat metodu zakotvené teorie. V této teorii se jedná o jistým způsobem vymezenou populaci nebo prostředí.⁵⁸

Miovský ve své knize vysvětluje, že při kódování v zakotvené teorii jsou informace analyzovány, následně definovány a nakonec sestavovány za využití nových způsobů. Bez tohoto procesu bychom nevytvořili nové teorie. Ty poté můžeme rozdělit do tří fází. V první fázi, což je otevřené kódování, dochází k označení jednotlivých jevů, které se dále uspořádávají do kategorií. V další fázi kódování jsou data řazena již za pomoci vytvořených vazeb. No a v poslední fázi, kterou je selektivní kódování, dojde k vytvoření centrální kategorie, kterou uvádíme do vztahu k ostatním kategoriím.⁵⁹

5.1 Interpretace dat

V této kapitole se zabývám získanými informacemi z výzkumu. Odpovědi jednotlivých respondentů prezentuji formou prostého textu a přímých citací, získaných od komunikačních partnerů. Další součástí kapitoly jsou také krátké kazuistiky dotazovaných.

5.1.1 Kazuistiky

V této podkapitole se zabývám krátkými kazuistikami respondentů, které jsem zjišťovala z rozhovorů. Z důvodu zachování anonymity jsou upravena jména dotazovaných.

5.1.1.1 Petr (81 let)

Petr se narodil na Slovensku v Bratislavě, kde žil do nástupu na základní vojenskou službu. Jeho otec byl dělník a matka pracovala v domácnosti, kde se starala o dalších 7 sourozenců. Po porodu nejmladšího sourozence matka zemřela a Petr jako nejstarší syn pomáhal svému otci. I tato událost byla důvodem, že ukončil své vzdělávání povinnou školní docházkou. Na vojenskou službu byl převelen do Čech, kde se potkal se svou nynější manželkou a po vojně se za ní odstěhoval, dosud bydlí v rodinném domku na vesnici. Peter má 2 syny, 4 vnoučata a 3 pravnoučata. Pracoval jako státní svářeč ve velkém podniku. Je mobilní a velice se zajímá o moderní technologie, které jsou pro něj každodenní součástí života a snaží se o nich neustále zjišťovat nové informace.

⁵⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

⁵⁹ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1362-5.

5.1.1.2 Jaroslava (71 let)

Jaroslava se narodila v Hradci Králové a žila s rodiči v nedaleké vesnici. Její otec pracoval jako poštovní doručovatel a matka pracovala jako pekařka. Má jednoho staršího bratra, který v současné době žije v domově pro seniory. Vystudovala střední školu knihovnictví a jako knihovnice pracovala až do odchodu do starobního důchodu. Jaroslava je matkou dvou dětí, má celkem pět vnoučat a jedno pravnouče. Nyní žije ve městě, je mobilní, zvyklá si vše zařizovat sama. Vzhledem ke své práci přišla s moderními technologiemi do styku poměrně brzy, což jí také částečně vedlo k tomu, aby se o ně začala zajímat.

5.1.1.3 Václav (83 let)

Václav se narodil jako nejmladší syn matce pekaře a otcí dělníkovi. Společně s dalšími čtyřmi sourozenci žili v obci nedaleko Havlíčkova Brodu, po vojně se přestěhoval za svou manželkou za Jihlavu. Vyučil se jako lakýrník, ale celý život pracoval jako zemědělský dělník. Má dva sourozence, pět vnoučat a dvě pravnoučata. Bydlí na vesnici, což podle něj byl i důvod, proč se zajímat o moderní technologie, protože tak může být především v častějším spojení se svou rodinou.

5.1.1.4 Aleš (73 let)

Aleš pochází z východní části Slovenska. Jeho otec pracoval jako tesař, matka jako dámská krejčová. Nejdříve se vyučil jako soustružník na Slovensku. Má dva sourozence, jednoho bratra a jednu sestru. Po studiu byl odvelen na povinnou vojenskou službu do České republiky, kde potkal svou nynější manželku. Společně bydlí v paneláku ve městě. Po vojně se rozhodl dodělat si střední školu a získal úplné střední vzdělání s maturitou na Elektrotechnické průmyslové střední škole v Kutné Hoře. Následně pracoval jako technik kolejových vozidel, letecký mechanik a nakonec si v důchodu přivydělával jako dispečer pro vodárenskou společnost. Bohužel zdravotní problémy mu již neumožňovali dále docházet do práce a nyní si užívá volného času. Co se týče moderních technologií, využívá je denně, tvrdí, že počítač je pro něj nedílnou součástí a každý den na něm tráví čas. Víceméně se s nimi naučil pracovat jako samouk v zaměstnání.

5.1.1.5 Jiřina (77 let)

Jiřina pochází Kolína, odkud se se svým manželem přestěhovala do malé vesnice poblíž. Oba rodiče pracovali jako učitelé na základní škole. Vyučila se jako pekařka a celý život jako pekařka pracovala. Nemá žádného sourozence, zato dvě děti a dvě vnoučata a jedno pravnouče. S moderními technologiemi se setkala na popud rodiny, když jí kvůli komunikaci pořídili

mobilní telefon. Zpočátku se moderním technologiím bránila, ale postupem času zjistila, že jí mohou v běžném životě usnadnit spoustu věcí.

5.1.2 Analýza rozhovorů

V této kapitole rozeberu jednotlivé rozhovory, které jsem vedla se svými komunikačními partnery. Podle Hendla v knize *Kvalitativní výzkum*, by se rozhovory měly interpretovat tak, aby bylo možno zachytit celistvost jevů, které jsou zkoumány. Pasáže rozhovorů, které se budou využívat v prezentaci výsledků, by neměly být nijak pozměněny, tudíž se mohou objevit i nespisovné nebo gramaticky nevhodné výrazy.⁶⁰

Na základě tématu jsem si z jednotlivých kódů vytvořila celkem 5 kategorií.

1. pojem moderní technologie,
2. využívání mobilního telefonu,
3. využívání počítače,
4. využití platební karty a internetového bankovníctví,
5. moderní technologie, kurzy.

5.1.2.1 Pojem moderní technologie

Pro výzkum mé diplomové práce jsem si jako výzkumný vzorek zvolila 5 respondentů, kteří aktivně využívají moderní technologie. Přišlo mi ale důležité, abych se jich v začátcích našeho rozhovoru zeptala i na to, co si pod pojmem moderní technologie představují, co vše mezi ně podle nich spadá a jestli se o ně zajímají.

Petr: Tak tam se dá zařadit asi všechno. Rádio, televize, mobily, počítače, tablety. Všechno, co je digitální. Televize, rádia. Pak počítače a třeba i mobilní telefony. Ty jsou teď hodně moderní.

Tak dalo by se o tom mluvit dlouho, když se v 50. letech objevila televize, různé typy, ještě i s vodní čočkou. Potom byla barevná televize, mělo to různé antény a třístovkový proudový svod, pak pětasedmdesátinový svod, a tak. Bylo toho hodně a stále se chtělo učit, seznamovat se s něčím novým, aby mě i rodině a popřípadě kamarádům a známým sloužilo k zábavě a nějakému poučení.

⁶⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9

Jaroslava: Především informační zdroje, ze kterých můžu zjistit nějaké nové informace. Ale možná i pračku, protože s tou spoustou tlačítek a proti těm ručním, co byly dříve, je to taky o dost moderní.

Já bych tam zahrнула vše, co se točí kolem počítačů – třeba internet, e-mail, skype, messenger, sociální sítě – facebook, twitter, instagram, youtube . Jo a taky chytré mobilní telefony nebo třeba internetové bankovníctví. Je toho spousta.

Václav: No jo, to je různá elektronika. Já bych řekl, že různé počítače, telefony, televize, já mam třeba doma rámeček na fotky, kde se střídají, to bych tam zařadil taky.

Jiřina: Pro mě to jsou hlavně počítače, ale taky všechny ty moderní věcíčky s displeji a tlačítky. A taky mobil.

Aleš: Tak v dnešní době je to internet v oblasti informací, výpočetní technika na uchování těchto informací a taky samozřejmě je to datové a i knižní vydání způsobů uchování znalostí a různých informací.

Z mého okamžitého pohledu počítač. Když to vezmu z hlediska chodu domácnosti, je to spousta vybavení domácnosti, jako jsou třeba televize, topení, automobil, elektroautomobil, elektrokolo, pomůcky pro invalidy, trojkolky, a podobně. Všechny tyhle nové věci mají nějaký moderní nový funkce. No a pak ještě z hlediska průmyslu, fotovoltaika, elektrárně, zapouzdřené elektrické rozvodny, telefonní ústředny, a podobně. Trošku se o tyhle věci zajímám, tak mi přijde, že by se to tam dalo taky zařadit.

Respondenti si pod pojmem moderní technologie představí široké spektrum zařízení. Mnoho z nich si myslí, že mezi moderní technologie patří třeba i pračka nebo myčka nebo další domácí spotřebiče, které jsou obdarovány alespoň nějakou umělou inteligencí.

V další části jsem se zabývala tím, jaké technologie využívají sami senioři. Nebylo příliš překvapivé, že každý senior vlastní mobilní telefon, dva respondenti dokonce vypověděli, že jich vlastní několik. Také jsem se dověděla, že někteří senioři mají moderní dotykový chytrý telefon a rovněž na něm mají možnost připojení k internetu. Také do moderních technologií zařadili například domácí spotřebiče a průmyslové výrobky.

Petr: Ano, jsem vlastníkem počítače a telefonu. Taky mám MP3 přehrávač. Ten je dobrý, že když jsem na zahradě, tak si to můžu pustit do ucha.

Jaroslava: Tak samozřejmě, protože ať člověk chce nebo ne, tak se s nimi stejně setká. Navíc mi mladí ukazují pořád nějaké fotky na tabletu, tak s tím člověk musí umět aspoň trochu pracovat.

Václav: Mám mobil. To už je dneska asi základ, protože ho má snad každý. No a pak tak počítač, abych zůstal ve spojení, pracuju tam s fotkami, mám na to takovej program a tam dělám fotky. Různě je upravuju, to mě baví, to je zábava.

Jiřina: Ano, používám mobilní telefon a i ten počítač, ale že bych byla nějaký počítačový maniak, to ne.

Aleš: Tak když nepočítám ty různé spotřebiče, domácnosti a průmyslový věci, tak hlavně počítač a telefon. No a pak taky digitální fotoaparát.

5.1.2.2 *Zájem o moderní technologie*

V tomto okruhu otázek jsem chtěla zjistit, jestli se senioři o moderní technologie sami zajímají, jestli si zjišťují nové informace nebo se v tomto tématu nějak vzdělávají. S odpovědí vyplynulo, že jsou to spíše samouci, kteří se zabývají počítači a telefony pro svou vlastní potřebu spojení se s okolím. Pro dva respondenty je ale téma moderních technologií velice zajímavé a velké hobby.

Petr: No jo, to určitě, je to moje velké hobby. Zajímám se o všechny moderní technologie, co tak běžně člověk používá. A třeba si taky na oslavách pouštíme fotky, co kdo má, tak připojujeme foťák na televizi, aby to bylo větší, tak člověk trochu musí vědět, co dělat, aby to šlo.

Jaroslava: Tak jako částečně. Spíš pro svojí potřebu, než že bych nějak hodně chtěla jít s dobou. Když něco nevím, tak se zeptám vnoučat, ty to mají všechno naštudovaný.

Václav: No jestli zajímám, to já nevím, to je asi přehnané slovo. Spíš se s nima tak sžívám, to víte, člověk musí jít s dobou, jenže tady je pořád něco nového, to už nestíhám se to všechno učit.

Jiřina: Zajímám se spíš tak obecně. Syn má doma hospodářství, tak to vidím na všech těch jeho strojích, jak se to pomalu automatizuje a skoro všechno se ovládá přes nějakou tu technologii.

Aleš: Ale jo, tak nějak průběžně, ale hlavně pro potřeby důchodce. Jinak informačně.

5.1.2.3 *Vrstevníci a moderní technologie*

Účelem těchto otázek bylo zjistit, jak jsou na tom vrstevníci mých komunikačních partnerů. Ti uvádějí, že v jejich okolí je nejrozšířenější technologií telefon, ale není potřeba vlastnit nejnovější verzi chytrého telefonu, ale být ve spojení s okolím. Uváděli, že jejich kamarádi vlastní i počítače nebo kvalitní fotoaparáty.

Petr: Tak někteří se učí, nacházejí v tom pokrok. Já ale kolikrát vidím i mladší lidi, který s počítačema vůbec pracovat nechtějí.

Jaroslava: Mezi kamarádkami je hitem chytrý telefon a tablet. Ten tablet je fajn, že je to něco mezi počítačem a telefonem, je to větší, přehlednější, a to víte, my už jsme starý, tak se na to líp kouká, protože to má větší ten displej.

Václav: Když chodím s klukama do hospody, tak se o tom moc nebavíme. Jako všichni mají ten telefon, většina z nich ještě hodně starý, spíš jenom kdyby jim náhodou někdo něco chtěl. S Rudou se teda bavím o počítačích, je to bláznivej myslivec, tak ten tam kouká pořád na něco. A taky že si prý skypeje s dětma, co jsou na vysoký, že mu takhle volaj.

Jiřina: No to nevím, všichni mají asi ten telefon a pak hodně počítač. A taky jsem koukala, že lidi mají v autě hodně ty mapy elektronický. Že podle toho jezděj a ono jim to říká směr. Já si stejně ale myslím, že klasické papírové mapě se nic nevyrovná.

Aleš: To jo, snaží se a někdy i mne samotného i překvapují, kolik toho umí.

5.1.2.4 *Využívání mobilního telefonu*

V první řadě jsem se ptala, jaký vlastní respondenti telefon a jak ho využívají. Velice zajímavá byla odpověď jednoho z respondentů, který tvrdil, že má doma hned několik mobilních telefonů, o které se stará a v případě potřeby ví, že se na ně může spolehnout.

Petr: To já jich vlastním několik. A všechny jsou funkční. Postupně je všechny nabíjím a zkouším, mám je schovaný doma, kdyby se mi nějaký třeba rozbil. Já mám poslední výtvar dotykového telefonu. S barevným displejem a dobrým foťákem. To já fotím rád a hodně, hlavně rodinu, to pořád je nějaká oslava, tak ať máme na památku. Tlačítkovej má manželka, ale ta ho

moc používat nechce, tak se o něj starám spíš já. Teď byla v nemocnici, tak to se naučila aspoň zvednout telefon a zavolat zpátky, ale jinak o to zájem nemá.

Jaroslava: Ano, jistě. Vlastním tlačítkový telefon. Je to pro mě lepší, protože člověk pozná, že něco mačká. Na tom dotykovým do toho klepu a nepřijde mi, že by to nějak poslouchalo. Přijde mi to takový jistější. A mám tam taky SOS tlačítko kdyby se cokoliv dělo, protože člověk nikdy neví, co se může stát. Zatím jsem ho teda ještě nezkoušela, tak nevím, jak přesně to funguje. Ale jo, asi to něco umět musí, když je to tam nastavené.

Václav: Jo, vlastním. Dneska už se neběhá k sousedům, jako to bylo kdysi před lety. A tak telefony, to zas já mám dva. Jeden dotykový a jeden tlačítkový. Na jednom mám kredit a na druhém paušál, tak zatím fungují, tak je využívám. Spíš teda ten dotykový, já na tom mám pěkný fotoaparát. Teď hodně fotím traktory, chodím do nich trochu fušovat.

Jiřina: Ano, mám tlačítkový telefon, který je hlavně pro důchodce. Děti se mi vždycky smějou, že ty písmenka jsou hrozně velké, ale mě se na něm zase dobře čte.

Aleš: Ano, samozřejmě, mám jich doma hned několik funkčních. Nejdřív jsem měl tlačítkový, přirozeně, to se to teprve začalo rozjíždět. Mám ho ještě schovaný v záloze, kdybych ho potřeboval. Jinak už mám klasický dotykový chytrý telefon. Je to fajn, protože je v tom všechno pohromadě, všude se to připojí a hlavně se vejde pohodlně do kapsy.

5.1.2.5 *Důvod pořízení telefonu*

Tato otázka byla informačního charakteru, proč si respondenti pořídili mobilní telefon. Chtěla jsem touto otázkou zjistit, jestli jim byl pořízen rodinou nebo si ho dobrovolně koupili z osobních důvodů

Petr: Já jsem to bral spíš jako nutnost spojení s rodinou – s vnoučaty, které se musely seznamovat s novou nastávající technologií a zároveň spojení se světem. Mám sourozence na Slovensku tak korespondence přes dopisy už moc nefunguje, navíc to trvá hrozně dlouho a člověk furt musí lítat na poštu.

Jaroslava: Tak hlavně proto, že jsem chtěla být v kontaktu. Hlavně s rodinou a kamarádkama. Je to jednodušší než pořád chodit po vesnici je nahánět. Takhle rozešlu esemesku a je to pak

rychlovka. A hlavně když třeba děti jedou okolo, tak volají, že se staví. Nedávno jsem ležela v nemocnici, tak to bylo dobrý, že za mnou nemuseli jezdit, ale když chtěli, tak se aspoň ozvali.

Václav: Ten jeden jsem měl od rodiny. Ale mě s tím tlačítkovým tolik to nebaví. On je spíš jenom na volání, i zprávy se mi na tom píšou hůř. Dotykový jsem si koupil sám, teda já jsem si nechával udělat paušál a k tomu jsem ho měl za nějakou nižší cenu. To tam se mnou tenkrát byla dcera to domluvit.

Jiřina: U nás to bylo hlavně na popud rodiny. Vlastně mi ho koupily děti, že prý abych taky byla ve spojení. Rušila se u nás tenkrát pevná linka, ale já to nijak zvlášť nepoužívám, nesedím na tom tak často jako oni.

Aleš: Tak trochu pracovně, ale i pro rodinu. Pro mě je důležitý ten kontakt s rodinou a taky kamarádama. Jezdíme na chatu a jinak bychom se asi s kamarádama nedomluvili, co a jak bude. To víte, už jsme si taky zvykli na to pohodlí.

5.1.2.6 *Jak často využíváte mobilní telefon*

Tato otázka mi přijde příhodná, neboť v dnešní době, i bez ohledu na věkovou kategorii, potkávám spoustu lidí, kteří jsou zahleděni do mobilního telefonu. Zajímalo mě tedy, kolik času denně asi tak respondenti na telefonu stráví.

Petr: No to je již v tomhle pokročilém věku neurčitě. Jednak hlavně z důvodu čekání tak zvané na drátě, nosím ho totiž pořád u sebe.

Jaroslava: Asi tak 5x.

Václav: Třeba čtyřikrát? Spíš podle potřeby.

Jiřina: Asi tak hodinu. Nevím, neumím to odhadnout. Když někdo volá nebo já někam volám, tak je to častěji. Mám ho položený v kuchyni, jsem tam skoro pořád, tak ho mám po ruce co kdyby náhodou.

Aleš: No tak podle potřeby, to se asi nedá nijak časově zaokrouhlit, protože někdy něco důležitýho řeším a někdy koukám spíš jen tak ze zvyku a abych třeba zabil čas.

5.1.2.7 *K čemu mobilní telefon nejčastěji využíváte*

Petr: Mám ho hlavně na telefonování a přijímání hovorů. Někdy se mi ale nechce zapínat počítač, tak ho využívám i na psaní mailů, ale to trvá dlouho, než se k tomu člověk dostane, tak to není tak často.

Jaroslava: No tak nejčastěji na psaní těch esemesek a volání, je to jednoduchý, rychlý za pár vteřin.

Václav: Zavolat, je to rychlý a za pár korun. To volám z paušálu, protože tam mam nějaký volný minuty. Tu tu esemesku jsem posílal jenom párkrát. Ale jednou jsem taky posílal tu dárcovskou esemesku. Jenže já jsem si to špatně přečetl a pak se mi to počítalo k paušálu asi půl roku potom, než jsem si vzpomněl, že jsem tam něco poslal. To jsem už víckrát neudělal.

Jiřina: Hlavně na ty volání. Zase tak často ale nic nepotřebuju, tak mi spíš volají děti. Ale zase bych řekla, že vždycky když někdo volá, tak to hned беру.

Aleš: Nejčastěji hlavně zaslání esemesek, sem tam pošlu i nějakou ememesku, taky dost telefonuju, hlavně hodně s rodinou. Mám tam ale i internetový bankovníctví. Mám tam zadanou kartu a občas tam objednávám nějaký zboží.

Využití internetu v mobilním telefonu

Petr: Jako data od operátora zaplacený nemám. Teď jsem si změnil paušál na nějaký tarif pro ty důchodce a tam jich je hrozně málo, tak se kouknu možná tak počasí. No a skoro všude mám Wi-Fi, ale internet používám spíš na tom počítači.

Jaroslava: Nemám. To ne.

Václav: Ne, to já v tom internet nemám, jenom se připojím na Wi-Fi, když jsem doma, to to zapnu a hned to jde.

Jiřina: Internety na něm nemám a asi by na tom ani nefungovaly. To je na mě zase moc velká vymoženost tohleto.

Aleš: Mám, využívám ho mimo domov, když jsem vzdálen delší dobu. Teda pokud myslíte data. Jinak samozřejmě doma mám Wi-Fi, takže přístup k internetu mám prakticky pořád a v docela velkém okolí, má to hodně silnej signál.

5.1.2.8 *Výhody a nevýhody mobilního telefonu*

Mobilní telefon má zajisté mnoho výhod pro každého člověka, ale každý na něm může shledat i nějakou nevýhodu, proto jsem se zeptala respondentů, jak to vnímají oni.

Petr: Spíš výhody, že ho má člověk pořád po ruce. Špatný je, když se vybijí. Copak ten s tlačítkama, ten vydrží dlouho, nabíjím ho tak jedno za týden, ale ten s velkým displejem žere hodně baterky, to mám na nabíječe pomalu každě den. No a nedávno jsem byl v lese na houbách a tam zase nikde není signál. Kdyby se třeba někomu něco stalo, tak si stejně ani nezavolá. Ale jinak to dělá život příjemnější.

Jaroslava: No dobrý na tom je to, že bývá vždy po ruce, vejde se do kapsy. Nevýhodou je to, že na tom člověk tráví dost času. To víte, je to malý, přenosný a umí to spoustu věcí. Já to vidím u těch mladejch. Jdou po ulici, pořád do toho koukají, telefonují, holky se pořád fotí a nekoukají kolem sebe.

Václav: To, že jste, jak to vy mladí říkáte, mobilní a máte ho u sebe. Třeba dcera měla nedávno bouračku, tak říkala, že bylo dobře, že ho má, protože mohla zavolat záchranku a ještě si vyfotit, co se vlastně stalo. Že to měla jakoby jako důkaz o tý bouračce. No a dobrý není, když vám dojde ten kredit. To maj mladý pořád problém, že pak nemůžou ani zavolat, tak to mi přijde pak zbytečný ten telefon mít. Tak jim vždycky říkám, že si tam musí nechat aspoň nějakou korunu na to volání.

Jiřina: Jo tak je to dobrý, když třeba někam jedete na výlet nebo nějaký delší pobyt, nebo děti když někam jedou, tak se ozývají, kde jsou, abych se o ně nebála. Ty do toho zase furt jenom koukaj a nevnímají okolí, to mě pak přijde, že se ani nekoukají kolem sebe, to není dobrý, no.

Aleš: Výhodama, to pro mě je urychlené spojení s lidma, co potřebuju. Člověk už to nestíhá všechny navštěvovat, tak si zavoláme a víme o sobě. To je fajn. No a když někam jedu tak si tam zapínám ten internet. Hodně dobrá je v telefonu i navigace. Mám příbuzné na Slovensku a

když tam jedeme, tak přespáváme v hotelu, tak je dobrý to zapnout, že vám to říká, kam jet a hlavně se tam načítají i různé objížďky, tak vás to ani nepřekvapí. Nevýhodou je to, že je člověk sledován a nemá možnost to ovlivnit. Ono se to nezdá, ale na internetu můžete najít spoustu informací o někom a u nás to nebude jiné.

5.1.2.9 *Počítač a první setkání*

V tomto okruhu otázek jsem se zaměřovala na to, kdy se senioři s počítačem poprvé setkali, jaké byli jejich začátky učení se na něm a jestli jim někdo pomáhal, nebo jsou spíše samouci.

Petr: Ano, mám velký na stole. A taky mám ještě zavírací, ten jsem dostal kdysi k nějaké pile, tak na tom jsem hodně pracoval. No ale byl pomalej a taky malej, je to jak menší sešit, tak mi syn pořídil větší. Nějakej profesionální, tak na tom se dělá dobře.

Spíše jsem si koupil v 90. letech repasovaný a s vnučaty jsme se seznamovali, dávali jsme tam různé data. Vnučka tam pořád hrála nějaký hry. A taky k tomu byla tiskárna, ale strašně vrzala, byla taková jehličková a tisklo to jenom černě a jak kdyby to bylo vyšívání. Tenkrát ty barvy byly ale hrozně drahý.

Jaroslava: Ještě v zaměstnání, když jsem pracovala jako knihovnice. V posledních letech se začal rozjíždět takovej vnitřní systém, kam se zadávaly všechny knížky. No a taky jsem se s ním musela nějak naučit. A to víte, chvilku mi to trvalo. Pak jsem si řekla, že je to vlastně docela jednoduchý a že bych si ho mohla pořídít třeba i domů.

Václav: Jsem docela pyšným vlastníkem počítače, je to takový můj čistič hlavy, člověk tam najde všechno, co potřebuje. Tenkrát se mi chlubily vnučata, že ho dostali k vánocům a konečně můžou hrát hry. Byla to taková velká krabice, čouhalo z toho hodně kabelů, že bych ani nevěděl, kam co strčit. Zabralo jim to celý stůl. Pak se pořád hádali, kdo tam bude sedět. To jsem do toho trochu nakoukl a ono to šlo.

Jiřina: Ano, máme s manželem takovej ten velkej počítač s obrazovkou. Ten první přinesl manžel tenkrát odněkud ze školy, že ho tam vyřazovali, nebo co, tak že by to na něm chtěl zkusit. Já jsem tam pak našla nějaký hry, tak jsem tam skládala kostičky, to mě bavilo, to bylo dobrý. Jenže moc dlouho nevydržel, tak jsme si vzali od dětí nějakou novější. Ti zase říkaly, že je pomalej, ale na to naše je to akorát.

Aleš: Ano a poprvé jsem se s ním setkal pracovně na zkušebně kolejových vozidel už kdysi před lety. v soukromí už někdy se začátky počítačů, byly tam programy Atari, Spektrum tenkrát.

5.1.2.10 Jak často používáte počítač během dne

Petr: Řekl bych, že asi tak jednu hodinu denně. Nejsem žádný maniak a i časové důvody mi to nedovolují.

Jaroslava: Denně asi tak 4 hodiny, podle toho jak mam chuť, co tam zrovna píšou.

Václav: Sedím tam tak půl hodiny denně. Vždycky večer, když si dám vanu, tak mám takovou chvilku, že si k tomu zalezu. Koukám si tam hodně na věci kolem traktorů a taky myslivosti. Jak jsme na vesnici, tak myslivci jsou tady taky.

Jiřina: Sedím tam každý den. Asi tak hodinu si myslím. Možná víc, on tam ten čas docela utíká.

Aleš: Minimálně 1 hod denně, ale v na podzim a v zimě průběžně i více hodin. Je to taková nenáročná aktivita. A člověku už se nikam nechce. Nejhorší je, když vám tam u něčeho pořád vyskakují reklamy. To si říkáte, co tam bude zajímavýho, že se na to musíte podívat a pak nad tím trávíte čas.

5.1.2.11 Jak dlouho počítač vlastníte a jak jste se s ním naučil/a zacházet

Cílem těchto otázek bylo zjistit odpovědi, jak dlouho již respondenti počítač vlastní a jak se na něm vlastně naučili. Z odpovědí vyplynulo, že se s počítačem setkali poměrně brzy a začali tak od začátku rozvíjet své znalosti a dovednosti.

Petr: Někdy od 90. let a mám již několikátý. Jsem spíš samouk.

Jaroslava: Tak nějak od roku 2009 to mi manžel pořídil klasický stolní. Poslední dobou se ale začal sekat, tak jsme si koupili nový. No a dcera mi doporučila ať si koupím ten přenosný, ten notebook nebo jak se to jmenuje. A to to je fajn, můžu si s tím taky sednou kam chci. Navštěvovala jsem kurz. Nebyl teda přímo zaměřený na počítače, ale taky jsem se tam s nimi učili zacházet. No a hlavně děti mi ukazovaly, co to všechno umí. Ale to víte, oni toho umí hodně, já spíš takový základy. No a taky v té práci jsem musela. Všechno se to do toho počítače začalo přepisovat, šly přes to veškerý půjčování knížek a taky vracení. Tak to spočítalo pokutu.

Václav: No u nás to s počítačem bylo těžký. Vnučka, ona je hodně mladá, ta mi na to říkala, „jo babi, to já k tobě na prázdniny nemůžu, tam bych byla dlouho bez počítače a neměla bych si na čem hrát hry.“ Tenkrát mě naštvála. No ale pak jsem si ho vzal od dětí, abych tady měl aspoň něco, no a tak ho mám. Už je to asi 7 let. Teď už jí to taky tolik nebere, spíš pořád sedí na telefonu a nahání celý den kluky.

Jiřina: No, holka, už to bude nějakých 7 let. Od roku 2012 asi, tak jo, to bude 7 let. Rodina mě učila. Děti. Měly se mnou velkou trpělivost, si myslím, že kdyby to věděly, tak by se ani nesnažily mě to vysvětlovat. Ono se to nezdá, ale než jsem tam najela tou myší, no a naučila písmenka na tý klávesnici, to byla sranda. To víte já jsem snad nikdy nepsala ani na obyčejném stroji, natož na takový mašince. To je samá vymoženost.

Aleš: Od samých počátku počítačové techniky, jak jsem už říkal. Nene, nikam jsem na kurz nechodil, asi jsem ani tady žádnéj nenašel. Jsme menší město, tak ani nevím, pod čím. Spíš jsem si to sdílel s kamarádama a taky jsem hodně samouk. Baví mě na tom pracovat. Sám jsem se snažil na počítači naučit i manželku, ale tu to nějak nechytlo. Ta si tady maximálně zahraje tak nějakou hru nebo se koukne na zprávy.

5.1.2.12 Co vás donutilo se naučit s PC

Petr: Já jsem nechtěl zůstat pozadu, teď tyhle ty mašinky používají všude. No a taky se o technologie zajímám, je to pro mě nový.

Jaroslava: V zaměstnání mě to donutilo. Museli jsme, když se většina věcí dělala na počítači.

Václav: Chtěl jsem sám.

Jiřina: Asi mě nic tak úplně nenutilo, spíš jsem nechtěla zůstat pozadu.

Aleš: No bylo to právě v práci. Pořád se psaly technologické postupy, kreslily se obrázky do schémat a různé revize. Přeci jenom to bylo rychlejší a hodně přesný. Teda když jsem se s tím naučil pracovat. No a pak taky pracuju v Excelu a vedu účetnictví, tak to je na počítači taky fajn.

5.1.2.13 Překážky při učení se pracovat s počítačem

Petr: No bylo nutno si doplňovat vzdělání a studovat. Kupoval jsem si hodně časopisy o počítačích. Mám jich doma schovaných celou hromadu, kdyby se to někdy hodilo.

Jaroslava: Často a potkávám se s tím doted'. Ale víte jak se říká, že když člověk chce, tak to všechno jde, snažím se s tím vždycky nějak poprat.

Václav: Pro mě byl základ se ho naučit zapnout a vypnout, to víte, v tomhle věku už se to hůř učí, tak mě to trvalo dlouho. No a pak se stávalo, že se občas jakoby zmrazil a nic nedělal. To mi radila dcera, ať do toho pomačkám něco na klávesnici a že se to rozběhne. Tak to občas šlo, jinak jsem ho musel vypnout a zase zapnout a to vás pak nebaví pořád dokola.

Jiřina: No nejhorší tam jsou snad aktualizace Windowsu. Pořád dokola, člověk neví, co s tím má dělat, trvá to hrozně dlouho. Hlavně, když se chci na něco kouknout. Tak vždycky na něco kliknu tou myší, něco pomačkat na klávesnici a pak už to jde.

Aleš: No tak to víte, existovala spolupráce s kolegama a hlavně mladšíma klukama, který k tomu přeci jenom měli o dost blíž. No a při problému musela stačit kniha, ze začátku počítačů jich bylo hodně. Každá se věnovala něčemu, od zapínání po hledání na internetu.

5.1.2.14 *Využití počítače*

Využívání počítače je pro seniory důležité. Neztrácejí tak kontakt se světem, můžou si přečíst mnoho zpráv nebo si hledat informace o věcech, které je zajímají. **Petr:** Čtu si tam hlavně zprávy a píšu maily. Hledám tam určitý informace, rád chodím na wikipedii, ale vnoučata na to nadávaj, že tomu věřit nemůžu.

Jaroslava: To já si na počítači hlavně hledám zprávy. Někdy najdu něco zajímavého, třeba i o přírodě, tak si to pak i někdy tisknu. Pak taky občas objednávám přes internet nějaké věci, hlavně teda do domácnosti. Je to takové trošku líné nakupování, ale když to jde, tak proč ne. No a pak mám taky internetové bankovníctví, kam se koukám, jestli mi přišel důchod a kolik jsem utratila. To je dobrý, že pořád nemusím do bankomatu. No a taky tam chodím na ty sociální sítě. Já teda používám jenom facebook, ale mě to teda stačí. To víte, já žádný fotky nikam nedávám, spíš tam tak pokukuju co a jak.

Václav: Vždycky když ho zapnu, tak koukám na internet. Čtu si tam zprávy, to na mě hned vyskočí, co se kde stalo, tak si to pročítám. Tak tam jsou ty zprávy rychle načtený, tak už ani noviny moc nekupuju, tam než to napíšíou.

Jiřina: No čtu si tam zprávy. No a teď jsem si tam začala hledat a sepisovat recepty. Naučila jsem se to psát do nějakýho toho zápisníku a syn mi to pak v práci vytiskne. To je fajn, když k tomu funguje tiskárna, jenže já zase skoro nic netisknu, to ne.

Aleš: No nejvíc tam koukám na zprávy a dávám si dohromady informace o tom, co se kolem děje. Taky hodně používám skype, mám zbytek rodiny docela daleko, tak si spolu voláme přes skype. Je to zadarmo a to je taky dobrý. Ještě si teda píšu s rodinou a kamarády přes messenger a koukám na facebook, co tam přidávají. Ještě jsem ve vedení SVJ v našem paneláku, tak dělám nějaký podklady do účetnictví, mám tam na to udělaný systém. Taky rád fotím, tak si tam třídím fotky a pak je taky tisknu.

5.1.2.15 *Sociální sítě*

I senioři mají možnost využívat sociální sítě, což jim umožňuje alespoň virtuální sociální kontakt, který je pro seniory v penzi velmi důležitý.

Petr: Představil bych si ty různé aplikace, co se tam různě dorozumívají a sdělují si tam nějaký informace. Taky si tam posílají rodinné fotografie.

Jaroslava: No jsou to jako aplikace nebo tak něco, kde lidi komunikují mezi sebou. Třeba si píšou nebo volají.

Václav: To jsou ty různé facebooky.

Jiřina: No nevím. Podle mě si tam koukají na ty jejich facebooky a asi si píšou mezi sebou. Ale nedávno jsem četla, že se někde dospělý chlapy koukají po mladých holkách, tak to aby byli rodiče na pozoru, aby se jim tam nic nestalo. Oni tam o sobě píšou, co je napadne, chlubí se tím. To bych se asi bála.

Aleš: No potkávají se tam různý lidi a můžou si psát mezi sebou. Je to taková pomoc lidem, který to potřebují hlavně z fyzických a psychických problémů.

Sociální sítě jsou jednou z mnoha socializačních funkcí, na kterou můžeme na internetu narazit. Seniorům sice osobní kontakt nenahradí, i tak je ale důležitý z důvodu z hlediska udržení kontaktu s vrstevníky.

5.1.2.16 *Výhody a nevýhody moderních technologií obecně*

Petr: Počítače jsou technologie budoucnosti, ale bohužel jsou hodně zranitelné, jsou tam třeba nějaký „hekři“ nebo „špehouni“. Je to nebezpečný, jsou tam hodně virusy a různý hackeri a pak to z té pohádky takhle můžou zničit tyhle „hekři“. Já jsem se domníval, že to bude bezpečný přístroj a napříč tomu je to někdy tak nebezpečný, až se mi to nelíbí.

Jaroslava: No tak výhodou je hlavně informovanost a rychlá komunikace, to je dobrý. Jenom napíšete a hned je to na druhý straně. No a nevýhodou asi závislost – ztráta času.

Václav: To, že je tam všechno rychlý. A zadarmo. No jistě, facebook mám. My si tam s bráchou spolu píšeme. A taky tam mám přidanou rodinu. I když to si někdy říkám, co vlastně dělají celý dny, protože tam udělali nějakou skupinu, Rodina se to jmenuje, no a tam posílají fotky a co se děje. To je někdy fajn, ale skáče mi to tam každý den a mě se to pak nechce číst. Si pak říkám, abychom si měli pak co říct, až se uvidíme, když si všechno posíláme přes tyhle ty internety.

Jiřina: Nevím. Je to tam všechno onlajn, jak říká vnouček. Já se mu vždycky směju, že až nepůjde elektrika, tak bude rád, že si bude moct vytáhnout nějakou knížku nebo časopis, aby se tak nenudil. Jenže mi přijde, že ty mladý už bez toho ani nemůžou bejt, to je já musím na počítač, počítač čeká, kluci na počítači. Celý dny tam sedí a hrajou společně hry.

Aleš: Výhodou je určitě možnost rychlého spojení z jiným majitelem počítače. Z těch nevýhod mě napadají hlavně možnosti zneužití. Člověk nikdy neví, kdo se mu tam může nabourat.

5.1.2.17 *Využívání platebních karet*

Petr: Ano a používám jí při placení v obchodě. Internetové bankovníctví nevyužívám a zatím jsem na internetu nic kupovat nepotřeboval. Zneužití se bojím, to jo, proto jí používám pouze v zajištěných ústavech, jako je pošta nebo Kaufland. Obchody na internetu ne.

Jaroslava: Jojo, mám. A to jsem se teda dlouho bránila, že jí někde ztratím nebo mi ten bankomat vydá třeba špatný bankovky a co pak budu dělat. Ale je to vcelku praktická věc, i když teda člověk jí jenom přiloží a někdy pak neví, kolik utratí. Využívám i internetové bankovníctví. Doporučila mi ho hned paní v bance, že když umím na počítači, tak to pro mě bude jednoduchý. Ukázala mi to a já jsem si to pak zkusila a je to dobrý a rychlý. Jojo, kupuju docela často, hlavně na doma věci nebo třeba nějaký dárky pro děcka.

Václav: To já vím, že se nakupovat dá, ale nepoužívám to. Mě se to tam nechce hledat a ani nevím pod čím. No a teď v létě jsme se ženou spíš na zahradě, to víte, nikdo to za nás neudělá. To v zimě tam sedím častěji, jak je brzy tma, tak to se mi nic nechce.

Jiřina: Kartu nemám, já jsem radši, když mám ty peníze u sebe, že si na ně můžu jako šáhnout. Akorát se vždycky rozčiluju, když platím v obchodě a přede mnou pořád platí kartou a pak tam ty fronty jsou dlouhý. Nepoužívám. Ale přes internet už jsem něco objednávala. Vždycky na dobírku teda, nové záclony jsem kupovala naposled, myslím.

Aleš: Ano, i co se tak dívám na kamarády v mém věku, tak jí mají. Tak samozřejmě. Na to objednávání to bankovníctví chce. Teď nedávno jsem zrovna objednával nový gauč i s dopravou až domů. To je fajn, jen tam napíšete údaje a přinesou vám to až do bytu.

5.1.2.18 *Výhody a nevýhody platebních karet*

Petr: Tak je to informační pokrok, ale internetové bankovníctví nepoužívám, obávám se zneužití.

Jaroslava: Výhodou je hlavně to šetření času. Nevýhodou to, že by to mohl někdo zneužít nebo když to ztratíte, tak na ten dotyk vám s tím do pětistovky může platit každý.

Václav: Pro ty mladý to asi bude dobrý, že to tam mají, nemusí tahat celou peněženku, už jsem koukal v obchodě, že to platí i jakoby přes telefon, že ho tam přiloží na tu krabičku a ono se jim to asi odečte. Jenže já si myslím, že pak ani neví, kolik utratili, to je ťuk ťuk a hotovo. Už ani ty prodavačky to nemůže bavit.

Jiřina: Ani nevím.

Aleš: Výhody jsou zřejmé a nevýhody v podobě větších výdajů za vedení účtu a není záruka, že Váš účet nečte i nepovolný. To by člověk ale nemohl mít nic, kdyby se všeho bál.

Každý z nás by jistě shledal nějakou další výhodu či nevýhodu při placení kartou.

5.1.2.19 *Kurzy a vzdělávání*

Petr: Nenavštěvoval jsem a ani nebudu. A spíš jsem se přiučil od vnoučat a nějakých kamarádů.

Jaroslava: Základy práce na počítači, ale nebylo to zaměřený jenom na počítače. Ano, doporučila, člověk tam pochyty zajímavý věci a hlavně potká taky nějaký lidi, kteří třeba s počítačem neumí a vidí, že jsou na tom stejně. Nejvíc se mi na kurzech líbí právě to, že tam ty lidi potkáte a můžete si s nimi popovídat.

Vloni a předloni jsem jednou měsíčně navštěvovala přednášky: předloni – zimní semestr – Do všech koutů Afriky, letní – Člověk – dialog filozofie a vědy, vloni – zimní semestr - Od války k míru, od monarchie k republice, letní - Krajina blízka i vzdálená očima (nejen) přírodovědce. Letos jsem přihlášená na Umění 21. století. Tak jsem zvědavá, co se tam letos dozvím nového.

Václav: No to jsem nikam nechodil. Pro mě by to znamenalo, že bych zase musel jet někam do města a někde to hledat. Kdepak, to si myslím, že znalostí na to mam dost. To jediné, že by se to udělalo tady u nás třeba na obecním úřadě, to bychom s klukama asi šli se podívat. Ale já nemám rád, když někde na veřejnosti musím něco ukazovat, to není nic pro mě.

Jiřina: Nechodila jsem nikam a ani to neplánuju.

Aleš: Neměl jsem potřebu, když jsem se to naučil sám a takhle mi to vyhovuje.

5.1.2.20 Používání dalších technologií kromě počítače a mobilního telefonu

Jak jsme si řekli již v teoretické části, existuje široké spektrum moderních technologií, se kterými se člověk může setkat. Zajímalo mne tedy, co všechno respondenti ještě kromě mobilního telefonu a počítače používají.

Petr: Nad tabletem už dlouho přemýšlím a mám chuť si jej opatřit. Kameru jsem zase dostal darem a fotoaparát používám dost často, a to i v mobilu. Navigace se tam taky dá zapnout, ale tu já nepotřebuju. MP3 si pouštím občas když jsem na zahradě. Třeba když nestíhám dojet domů na zprávy, tak si je poslechnu.

Jaroslava: No já používám fotoaparát – na uchování vzpomínek. Když jedu někam za dětma nebo s nimi na výlet a nebo jen tak, že vidím něco hezkého, co by mohlo stát za to. Fotky jsou taková klasická vzpomínka a navíc si pak můžu vybrat, jaký fotky si nechám vyvolat a jaký ne, takže se snažím vybírat ty hodně kvalitní.

Václav: Tablet už jsem měl v ruce. Taky jsem přemýšlel, že bych si ho pořídil, ale pak jsem si řekl, kam bych s nim chodil. A aby mi to doma leželo, to se mi taky moc nechce.

Jiřina: Mě takhle stačí počítač a telefon.

Aleš: Ano, tablet, foto, navigace, atd. Je toho spousta. Život to dělá příjemnější a jednodušší. Nesetkal jsem se se čtečkou knih, ale to mi nevadilo, já stejně moc knížky nečtu.

6 DISKUZE

Hlavním důvodem zařazení této kapitoly do mé diplomové práce, je v ní shrnout výsledky výzkumu, který jsem provedla se svými pěti komunikačními partnery a na základě zjištěných výsledků je porovnat s odbornou literaturou, popřípadě s nějakými již proběhlými výzkumy.

Praktická část mé diplomové práce byla realizována formou kvalitativního výzkumu. Jako metodu sběru dat jsem si zvolila polostrukturovaný rozhovor. Dle mého názoru byla volba metody vhodná, protože jsem zjistila velké množství informací od seniorů, se kterými byly rozhovory vedeny. Vzhledem k tomu, že senioři nebyli všichni z pardubického kraje, dalo by se říci, že lze tyto výsledky využít plošně v celé české republice. Pro výzkum jsem si však zvolila cíleně jen ty seniory, u kterých jsem zjistila, že využívají moderní technologie, tudíž tím mohou být výsledky značně zkresleny. Myslím ale, že v případě, že by někdo toto téma chtěl rozšířit, bylo by možné na jeho základě postavit další výzkum a tuto problematiku tak výrazně prohloubit.

V příloze uvádím soubor s názvem Náčrt výzkumu ke konzultaci, který jsem měla připravený na konzultaci s vedoucí práce PaedDr. Zdenkou Šándorovou. Zároveň příkládám také přepsanou ukázkou rozhovoru s jedním respondentem.

Vzhledem k tomu, že jsem se ve výzkumu snažila zachovat mlčenlivost a řídila se ochranou osobních údajů, neuváděla jsem názvy obcí, kde respondenti žijí a pro jejich anonymitu pozměnila jejich křestní jména. Skladba výzkumného vzorku byla 4 muži a dvě ženy, nicméně jsem při výzkumu nezjistila, že by používání technologií bylo nějak genderově omezeno.

Při třídění informací jsem si rozdělila témata do jednotlivých kódů. Celkem jsem jich stanovila pět. V první řadě jsem zjišťovala, co si senioři představí pod pojmem moderní technologie a proč, jestli nějaké moderní technologie vlastní a jak s nimi pracují. Poté jsem si stanovila kód využívání mobilního telefonu, kde mi respondenti popisovali, jestli telefon vlastní, jaký druh a co na něm dělají. Třetím kódem je využívání počítače. Otázky v tomto okruhu byly zaměřovány na to, jestli respondenti vlastní počítač, z jakého důvodu, jak se k němu vlastně dostali a co na něm dělají. Ve čtvrtém kódu jsem se zaměřila na platební karty a internetové bankovníctví, kde jsem na základě položených otázek zjišťovala, jestli ji senioři vlastní, využívají a jestli používají také internetové bankovníctví. V posledním okruhu jsem se doptávala, jestli moji komunikační partneři absolvovali nějakou formu vzdělávání, co se týče moderních technologií, nebo navštěvovali Univerzitu třetího věku či jiné formy vzdělání.

6.1 VO1: Jaké moderní technologie senioři využívají a jakým způsobem?

Tato výzkumná otázka byla zaměřena na zjištění informací o tom, jaké moderní technologie senioři využívají, v jakém rozsahu a jakým způsobem. Zjišťovala jsem také, co si senioři pod pojmem moderní informační technologie představují a z jakého důvodu. Vzhledem k tomu, že jsem si výzkumný vzorek stanovila na osoby, které pobírají starobní důchod a vím, že pracují s moderními technologiemi, nebylo překvapující, že všichni respondenti vlastní mobilní telefon a počítač.

U jednoho z respondentů mě zaujalo, že si pod tímto pojmem představí i různé průmyslové technologie, jako je fotovoltaika, elektrické rozvody či telefonní ústředny. Všichni moji komunikační partneři se ale shodli, že určitě jde nejčastěji o telefon, počítač a tablet. V několika rozhovorech byla zmíněna například i čtečka knih, jeden respondent dokonce vlastní fotorámeček, kde si průběžně nastavuje a upravuje fotografie.

V otázce, zda se respondenti zajímají o moderní technologie, vyplynulo, že se zajímají především pro svou osobní potřebu. Jeden respondent se zmínil, že technologie jsou jeho velkým hobby, a proto se neustále a rád dále vzdělává. Dále také uvedl, že používá MP3 přehrávat.

Zajímavé a vcelku shodné informace s mým výzkumem mi přinesla velice zajímavá práce studentek Hospodářských a kulturních studií na České zemědělské univerzitě v Praze, kde chtějí zjistit, jestli jsou senioři schopni držet krok s vyvíjejícími se moderními technologiemi a zda moderní technologie využívají. Autorky realizovaly výzkum kvalitativní metodou a zjistili, že není obtížné zařadit seniory do práce s technologiemi, ale je potřeba jim to uvést v jazyce, kterém rozumí, popřípadě vysvětlit různé klávesové zkratky. Ve svém výzkumu ale zjistily, že senioři technologiím nevěří a spíš se jich bojí. Z hlediska mého výzkumu je tato skutečnost velice zajímavá, neboť i ve vyšším věku mých respondentů (v rozmezí 71-81 let), jsou moderním technologiím velice otevřeni.⁶¹

Ministerstvo práce a sociálních věcí vypracovalo dokument zvaný „Koncepce rozvoje technologií a služeb asistovaného života pro seniory“, v níž se zabývá tím, jaký má pro seniory přínos informační a komunikační technologie, jaké jsou vzdělávací aktivity pro seniory a o

⁶¹ Anna Marková, Eva Mikšovská, Markéta Škaloudová, Kateřina Tománková, Martina Viltová. *Senioři v současnosti*. [online] Hospodářská a kulturní studia (HKS), Provozně ekonomická fakulta, Česká zemědělská univerzita v Praze, 2011. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/seniori_v_soucasnosti

Univerzitách třetího věku v souvislosti s technologiemi. Autoři se opírají o informaci, že dochází k demografickému stárnutí populace a poukazují, že by se negativní jev stárnutí obyvatelstva měl díky informačním technologiím, pokud se tedy dokáží senioři přizpůsobit, zmírňovat.⁶²

6.2 VO2: Používají senioři mobilní telefon a v jakém rozsahu?

Druhou výzkumnou otázkou jsem zaměřila především na mobilní telefony, protože si myslím, že je to v dnešní době nejpopulárnější moderní technologie. Ptala jsem se svých komunikačních partnerů, zda vlastní telefon, jaký typ, co na něm dělají a jestli na něm například mají i internetové připojení.

Všichni samozřejmě mobilní telefon vlastní. Dva z nich vlastní telefon dotykový, zbývající tři tlačítkový. V rozhovorech bylo zmíněno, že někteří z nich mají dokonce telefon, který je speciálně upraven pro seniory – má větší displej, tlačítka a tlačítko SOS, které je možné zmáčknout v případě nouze.

Dověděla jsem se, že je těžké stanovit určitou dobu za den, kterou tráví respondenti na mobilním telefonu. Využívají ho spíše v případě, že mají volný čas a chtějí se na něco podívat, ale nejčastěji z důvodu telefonování a zaslání SMS.

Všichni komunikační partneři uvedli, že si pořídili mobilní telefon z důvodu, aby byli v kontaktu s rodinou či přáteli. Uvedli, že je to pro ně pohodlné, protože mobilní telefon je skladný, vejde se do kapsy či kabelky a můžou si ho vzít všude sebou. Zjistila jsem také, že dva respondenti ve vyšší míře využívají fotoaparát na mobilním telefonu, aby si mohli zachytit momenty, které se jim líbily.

V neposlední řadě jsem zjišťovala, jestli na mobilních telefonech vidí senioři nějaké výhody či nevýhody. Bylo mi řečeno, že výhodou je právě přenositelnost a skladnost telefonu. Další výhodou je pak okamžité spojení s rodinou. Mezi nevýhody bylo zařazeno například vybití telefonu, což je zajisté velice nepříjemné a mobilní telefon pak neplní svou funkci. Jeden respondent také zmínil, že se stává, že nemůže chytit mobilní signál, další pak vyjádřil, že je člověk sledován a nemá možnost to ovlivnit.

⁶² Koncepce rozvoje technologií a služeb asistovaného života pro seniory. *Www.mpsv.cz* [online]. Praha, 2014, 17.března 2014 [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/17514/Koncepce_rozvoje_ICT_a_AS.pdf

6.3 VO3: Využívají senioři počítač a připojení k internetu a v jakém rozsahu?

Pro dnešní generaci je vlastnění počítače již automatické. Já jsem si ve svém výzkumném vzorku vybrala respondenty, u nichž je jasné, že všichni počítač vlastní. Dělali rozdíly především v tom, jestli mají stolní nepřenosný počítač, nebo přenosný notebook, což na vliv a funkci nemá dle mého názoru příliš velký vliv.

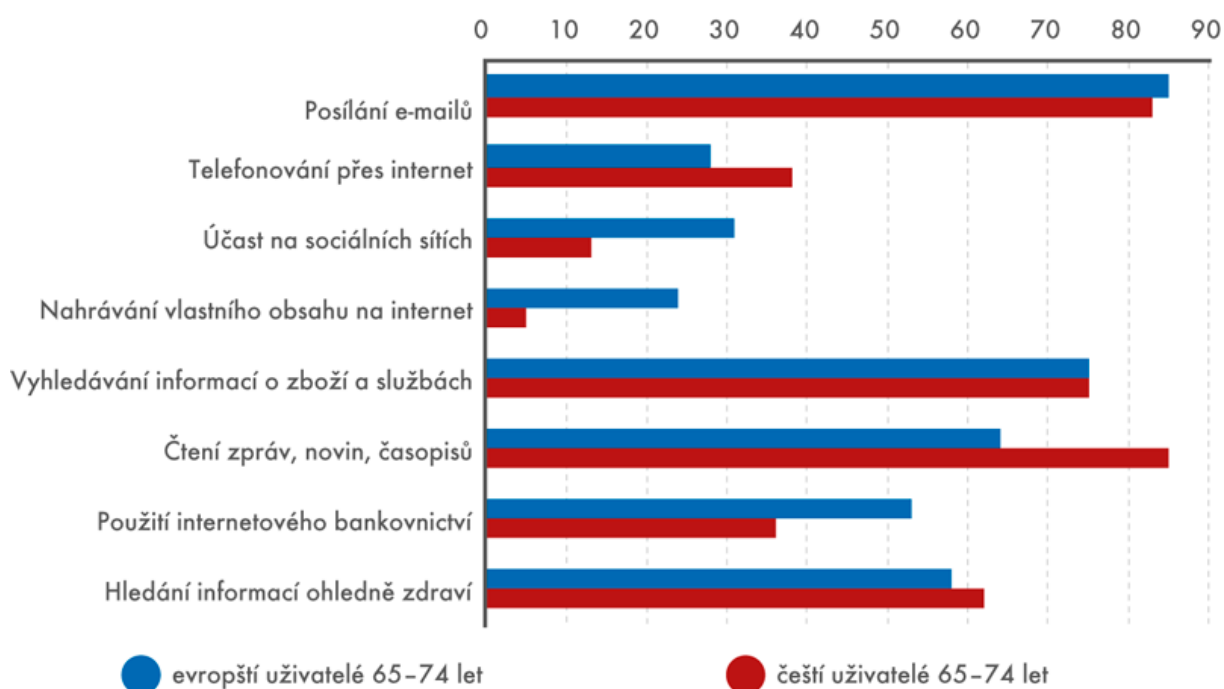
Překvapilo mne, že několik seniorů vlastní počítač již od 90. let a mnozí z nich se s ním setkali ještě v zaměstnání před odchodem do penze již v prvopočátcích. Zaměstnání bylo také hlavním důvodem, proč se s počítačem naučili pracovat. Respondenti ale zmiňovali, že se na počítači naučili spíš jako samouci, někteří z nich podle časopisů o počítačích.

Doba trávení na počítači se dle komunikačních partnerů nedá tak přesně určit. Záleží prý na okolnostech, časové dotaci. Bylo také zmíněno, že v zimním počasí tráví na počítači delší čas. Průměrná doba, kterou respondenti uvedli, se pohybovala od jedné do čtyř hodin.

Na počítači se senioři nejčastěji věnují čtením zpráv, hledají si nové informace o svých koníčcích, informace o počasí a sportu a tři respondenti dokonce vlastní některou ze sociálních sítí. Využívají sociální síť Facebook, druhým nejčastějším byl Skype, kde si můžou zadarmo volat například s rodinou, která je více vzdálena od jejich místa bydliště. Někteří z nich využívají i internetové bankovníctví, kde si překontrolovávají stav svého účtu.

S odpověďmi na tuto výzkumnou otázku se shoduje i výzkum Českého statistického úřadu, zaměřený na to, co senioři na internetu dělají. Lidé nad 65 let, které podle ČSÚ tvoří téměř pětinu obyvatelstva, tvoří více než 32 procent těch, co používají internet. V současné době také využívání internetu mezi seniory rychle roste. Zároveň pro seniory není práce na počítači nutností, ale spíš koníčkem a aktivitou dobrovolnou. Můžeme zde nalézt i přehledný graf, týkající se uživatelů internetu z pohledu evropských a českých uživatelů.⁶³

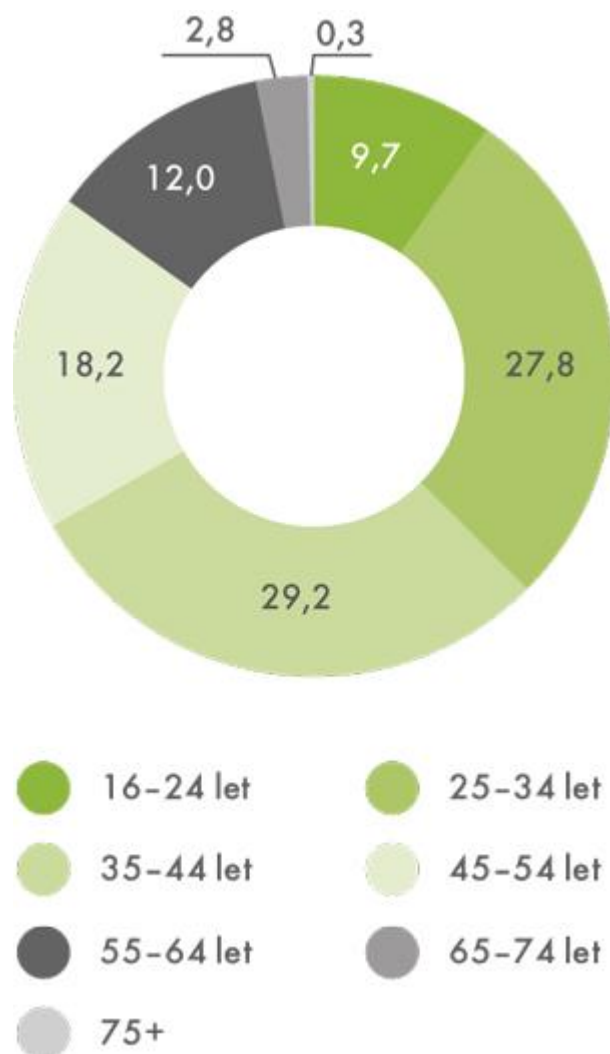
⁶³ ZADRAŽILOVÁ, Tereza. Senioři hledají na internetu praktické informace. *Www.statistikaamy.cz: Měsíčník českého statistického úřadu* [online]. Praha, 2014, duben 2017 [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2017/04/seniori-hledaji-na-internetu-practicke-informace/>

Obrázek 7 Činnosti na internetu z pohledu evropských a českých uživatelů internetu mezi 65 a 74 lety (v %). Zdroj: Český statistický úřad.

Přestože mnoho z mých respondentů nevyužívá internetového bankovníctví, vydal Český statistický úřad ve svém pravidelném měsíčníku článek, že Senioři přišli na chuť on-line bankovníctví. Zjistilo se, že v seniorském věku jsou na internetu zběhlejší spíše muži a každý druhý Čech dává přednost internetovému bankovníctví než navštěvování kamenné pobočky dané instituce.⁶⁴

⁶⁴ Senioři přišli na chuť on-line bankovníctví. *Www.statistikaamy.cz: Měsíčník českého statistického úřadu* [online]. Praha, 2014, září 2014 [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2014/09/seniori-prisli-na-chut-on-line-bankovnictvi/>

Obrázek 8 Využívání on-line bankovníctví podle věkové struktury v r. 2013. Zdroj: Český statistický úřad.

Také jsem se ptala na otázku, zda se práci na počítači od někoho učili, nebo jsou samouci. Mnozí z respondentů se ale naučili na počítači pracovat i v práci, přesto většina jako samouci. Na serveru týden.cz, který cituje server independent.co.uk, byl popsán zajímavý výzkum, co se týče učení se na počítači ve Velké Británii. V této studii celých 75 procent seniorů uvedlo, že se naučilo ovládat moderní technologie díky svým vnoučatům. Zároveň senioři kvitují jako velice pozitivní faktor to, že tráví s dítětem více času, což dělá jejich vztahy bližšími a navíc se vzájemně naučí mnoho nového.⁶⁵

⁶⁵ Senioři a technologie? Většina se učí od vnoučat.: Současní prarodiče. *Www.tyden.cz* [online]. Impression media, 2018, 5. září 2018 [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/veda/technologie/seniori-a-technologie-vetsina-se-uci-od-vnoucat_494796.html

V neposlední řadě jsem také zjišťovala odpovědi na otázku, zda respondenti vidí v počítači nějaké výhody a nevýhody. Dva respondenti si stěžovali, že jsou příliš složité aktualizace Windows, kdy nevědí, co s počítačem dělat. Jako řešení ale zmiňovali pomačkání několika kláves. Dle jednoho z respondentů jsou počítačem technologie budoucnosti. Horší byly také začátky používání počítačů. Jako nevýhody moji komunikační partneři zmiňovali především sledovanost člověka. Dále se také zmínil pojem „hacker“ a „špehoun“. Uvedli, že je možnost chytit na počítači nějaký virus a v tom případě si senioři nevědí rady.

6.4 VO4: Využívají senioři možnosti platebních karet a internetového bankovníctví?

Toto téma jsem do diplomové práce zařadila z důvodu, že potkávám mnoho seniorů, kteří v obchodech platí za pomoci platební karty, a chtěla jsem tedy zjistit, zda je využívají a také používají internetové bankovníctví, nebo se ho spíše bojí. Zjistila jsem, že platební kartu vlastní celkem tři respondenti, dokonce jej využívají při placení v obchodech i při objednávání na internetu. Bylo ale zmíněno, že se bojí, aby jim bankomat nevydal špatné bankovky a že vlastně pak pořádně neví, kolik utratili.

Internetové bankovníctví nebylo mezi mými komunikačními partnery příliš populární. Uváděli, že se internetového bankovníctví bojí, že nedůvěřují kvalitě zabezpečení těchto stránek. Jeden z respondentů ale přes internetové bankovníctví bez obav nakupuje a platí složenky. V souvislosti s tím si také obměňuje karty a využil také možnosti jí zablokovat.

6.5 VO5: Navštěvovali senioři další formy vzdělávání?

V posledních otázkách jsem se snažila zjistit, zda senioři navštěvovali nějakou formu vzdělávání, ať se jedná o moderní technologie nebo ne. Jedna z respondentek uvedla, že absolvuje Univerzitu třetího věku, konkrétně navštěvovala témata, týkající se fylozofie, cestování, přírodovědy, historie a v neposlední řadě se také věnovali moderním technologiím. U ostatních komunikačních partnerů vyplynulo, že u nich v okolí žádné vzdělávací instituce nejsou, jeden z respondentů ale uvedl, že se u nich na obecním úřadě pořádaly různé přednášky na různá témata.

Při rozhovoru mi několik respondentů říkalo, že určitě nesplňují podmínku ukončeného vzdělání na to, aby mohli navštěvovat například U3V. Ovšem na těchto vzdělávacích

programech nejde o to, jaký musí mít člověk stupeň vzdělávání. Dle výzkumu v knize *Volný čas seniorů* vyplývá, že během období druhé světové války a komunistické nadvlády neměli lidé možnost studovat.⁶⁶

Město Pardubice si v rámci komunitního plánování dalo za cíl podpořit činnost sociálně aktivizačních služeb, aktivizačních programů a klubových činností pro seniory a také podpořit dobrovolnictví seniorů. Tyto činnosti seniorům pomáhají při uplatňování oprávněných zájmů, při obstarávání osobních záležitostí a především zajišťování kontaktu se společenským prostředím. Dále jsou pro seniory určeny určité aktivity, jako jsou společenské, kulturní, vzdělávací nebo sportovní aktivity pro seniory. Pardubický kraj se o tom bude snažit ve spolupráci s Pardubickým krajem a MPSV.⁶⁷

Celkově se problematikou seniorů zabývají městské obvody, obce, kraje i Ministerstvo práce a sociálních věcí. Jejich cílem je seniory co nejvíce začlenit do běžné společnosti tak, aby nebyli sociálně vyloučenou skupinou, předcházelo se stigmatizaci a především se udržoval jejich zdravý vývoj.

⁶⁶ JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024755359.

⁶⁷ Komunitní plánování sociálních a souvisejících služeb města Pardubic na období 2017-2020. *Komunitní plánování sociálních a souvisejících služeb města Pardubic na období 2017-2020* [online]. Pardubice, 2017, 2017, , 55-56 [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: <https://www.pardubice.eu/urad/radnice/odbory-magistratu/odbor-socialnich-veci/komunitni-planovani/komunitni-plan-socialnich-a-souvisejicich-sluzeb-na-obdobi-2017-2020/?file=33383&page=4450103&do=download>

7 ZÁVĚR

Diplomová práce na téma Moderní technologie v životě seniorů se zabývala seniory a moderními technologiemi. Toto téma jsem si vybrala z důvodu, že senioři jsou mi velice blízkou cílovou skupinou, navíc jsou práce s moderními technologiemi vysoce resocializační metodou, tudíž to zapadá do koncepce mého studijního oboru Resocializační pedagogika.

V teoretické části jsem vymezila okruhy, které se tohoto tématu týkají. Zařadila jsem tam například pojem stáří a proces stárnutí, demografické údaje o obyvatelstvu, rozpracovala jsem téma moderních technologií a v neposlední řadě jsem se zaměřila na další formy vzdělávání, jako jsou Univerzity třetího věku, Univerzity volného času, apod. Řekla bych, že jednotlivé kapitoly a podkapitoly na sebe logicky navazují a jsou přehledně uspořádány.

V praktické části jsem vyhledala celkem 5 respondentů, se kterými jsem na základě kvalitativního výzkumu udělala polostrukturované rozhovory. Výzkumný vzorek těchto komunikačních partnerů jsem vybírala na základě toho, aby splňovali podmínky pobírání starobního důchodu a zároveň využívání různých forem moderních technologií. Po zvolení tématu diplomové práce jsem zaměřila i na její cíl. Cílem bylo zjistit a popsat, jaké senioři využívají moderní technologie a v jakém rozsahu. Na základě toho jsem si zvolila celkem pět výzkumných otázek, které mě dovedou ke zjištění potřebných informací.

Od svých komunikačních partnerů jsem zjistila mnoho informací, týkajících se jich samotných a využívání moderních technologií. Dověděla jsem, z jakého důvodu a jestli vůbec využívají počítače, mobilní telefon a platební karty. Sdělili mi, kdo je s moderními technologiemi učil, zda jsou spíše samouci nebo jim k tomu pomáhali rodinní příslušníci.

Myslím, že senioři ve spojení s moderními technologiemi jsou velice aktuální téma, neboť kolem sebe můžeme vidět mnoho seniorů, kteří vlastní minimálně mobilní telefon, někteří z nich dokonce i počítač nebo například tablet, či jiné moderní technologie.

Myslím, že jsem na základě hlavní výzkumné otázky a těch vedlejších naplnila cíl práce a zjistila a popsala, zda senioři ve svém životě využívají moderní technologie a z jakého důvodu. Myslím, že tato diplomová práce může být dobrou předlohou pro zjištění informací o dané problematice, ale i podkladem k uskutečnění většího výzkumu, který se bude týkat seniorů a moderních technologií.

Ve své práci čerpám především z tištěných publikací, využívám ale i internetové zdroje a také statistik Českého statistického úřadu. Celou práci jsem členila do kapitol a podkapitol, které na sebe, dle mého názoru, v logickém sledu navazují.

8 POUŽITÁ LITERATURA

V této části uvádím veškeré zdroje, které jsem v práci využívala. Pro větší přehlednost jsem je uspořádala na tištěné a elektronické zdroje.

Seznam tištěných zdrojů

- [1] ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3901-4.
- [2] ČELEDVÁ, Libuše, Zdeněk KALVACH a Rostislav ČEVELA. *Úvod do gerontologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 9788024634043.
- [3] GEORGI, Hana, Cyril HÖSCHL a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Gerontologie: současné otázky z pohledu biomedicíny a společenských věd*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2628-4.
- [4] MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050297.
- [5] HATÁR, Ctibor. *Sociálna pedagogika, sociálna andragogika a sociálna práca: teoretické, profesijné a vzťahové reflexie*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Česká andragogická společnost, 2009. Česká a slovenská andragogika, sv. 2. ISBN 978-80-87306-01-7. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- [6] JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024755359.
- [7] KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2008. Sestra (Grada). ISBN 9788024721699.
- [8] MÁČE, Miroslav. *Platební styk: klasický a elektronický*. Praha: Grada, 2006. Osobní a rodinné finance. ISBN 80-247-1725-5.
- [9] MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1362-5.
- [10] MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-2105-029-7.
- [11] ONDRÁKOVÁ, Jana. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-746-503-8-3.

- [12] PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-2472-32-7.
- [13] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4.
- [14] REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 9788024730066.
- [15] SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). ISBN 9788024738505.
- [16] ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024754468.

Seznam elektronických zdrojů

- [1] Aktuální populační vývoj v kostce. *Www.czso.cz* [online]. Praha: Česká statistický úřad, 2017 [cit. 2019-08-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>
- [2] Anna Marková, Eva Mikšovská, Markéta Škaloudová, Kateřina Tománková, Martina Viltová. *Senioři v současnosti*. [online] Hospodářská a kulturní studia (HKS), Provozně ekonomická fakulta, Česká zemědělská univerzita v Praze, 2011. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/senioři_v_soucasnosti
- [3] Koncepce rozvoje technologií a služeb asistovaného života pro seniory. *Www.mpsv.cz* [online]. Praha, 2014, 17.března 2014 [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: [https://www.mpsv.cz/files/clanky/17514/Koncepce rozvoje ICT a AS.pdf](https://www.mpsv.cz/files/clanky/17514/Koncepce%20rozvoje%20ICT%20a%20AS.pdf)
- [4] Komunitní plánování sociálních a souvisejících služeb města Pardubic na období 2017-2020. *Komunitní plánování sociálních a souvisejících služeb města Pardubic na období 2017-2020* [online]. Pardubice, 2017, 2017, , 55-56 [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: <https://www.pardubice.eu/urad/radnice/odbory-magistratu/odbor-socialnich-veci/komunitni-planovani/komunitni-plan-socialnich-a-souvisejicich-sluzeb-na-obdobi-2017-2020/?file=33383&page=4450103&do=download>
- [5] Senioři a technologie? Většina se učí od vnoučat.: Současní prarodiče. *Www.tyden.cz* [online]. Impression media, 2018, 5. září 2018 [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/veda/technologie/senioři-a-technologie-vetsina-se-uci-od-vnoucat_494796.html

- [6] Senioři přišli na chuť on-line bankovníctví. *Www.statistikaamy.cz: Měsíčník českého statistického úřadu* [online]. Praha, 2014, září 2014 [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2014/09/seniori-prisli-na-chut-on-line-bankovnictvi/>
- [7] *Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci v roce 2018 ...* Praha: Český statistický úřad, 2018. Služby.
- [8] *Na internetu přibývá seniorů* [online]. Praha: CZSO, 2018 [cit. 2019-06-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/na-internetu-pribyva-senioru>
- [9] ZADRAŽILOVÁ, Tereza. Senioři hledají na internetu praktické informace. *Www.statistikaamy.cz: Měsíčník českého statistického úřadu* [online]. Praha, 2014, duben 2017 [cit. 2019-06-29]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2017/04/seniori-hledaji-na-internetu-practicke-informace/>

9 PŘÍLOHY

Příloha A – <i>Ukázka rozhovoru s panem Alešem</i>	72
Příloha B – <i>Náčrt výzkumu ke konzultaci</i>	74

1. co si představíte pod pojmem moderní technologie (informační technologie)?

Tak v dnešní době je to internet v oblasti informací, výpočetní technika na uchování těchto informací a taky samozřejmě je to datové a i knižní vydání způsobů uchování znalostí a různých informací.

2. Co vše podle Vás spadá mezi moderní technologie?

Z mého okamžitého pohledu počítač. Když to vezmu z hlediska chodu domácnosti, je to spousta vybavení domácnosti, jako jsou třeba televize, topení, automobil, elektroautomobil, elektrokolo, pomůcky pro invalidy, trojkolky, a podobně. Všechny tyto nové věci mají nějaký moderní nový funkce. No a pak ještě z hlediska průmyslu, fotovoltaika, elektrárny, zapouzdřené elektrické rozvodny, telefonní ústředny, a podobně. Trošku se o tyto věci zajímám, tak mi přijde, že by se to tam dalo taky zařadit.

3. používáte nějaké moderní technologie?

Tak když nepočítám ty různé spotřebiče, domácnosti a průmyslové věci, tak hlavně počítač a telefon. No a pak taky digitální fotoaparát.

4. Zajímáte se o moderní technologie?

Ale jo, tak nějak průběžně, ale hlavně pro potřeby důchodce. Jinak informačně.

5. vlastníte mobilní telefon?

- Ano, samozřejmě.

6. Jaký druh mobilního telefonu vlastníte (dotykový x tlačítkový)?

No nejdřív jsem měl tlačítkový, přirozeně, to se to teprve začalo rozjíždět. Mám ho ještě schovaný v záloze, kdybych ho potřeboval. Jinak už mám klasický dotykový chytrý telefon. Je to fajn, protože je v tom všechno pohromadě, všude se to připojí a hlavně se vejde pohodlně do kapsy.

7. Z jakého důvodu jste si telefon pořídil/a (na popud rodiny, chtěl/a jsem být v kontaktu...)

Tak trochu pracovně, ale i pro rodinu. Pro mě je důležitý ten kontakt s rodinou a taky kamarádama. Jezdíme na chatu a jinak bychom se asi s kamarádama nedomluvili, co a jak bude. To víte, už jsme si taky zvykli na to pohodlí.

8. Jak často denně ho používáte?

No tak podle potřeby, to se asi nedá nijak časově zaokrouhlit, protože někdy něco důležitýho řeším a někdy koukám spíš jen tak ze zvyku a abych třeba zabil čas.

9. K čemu telefon využíváte (zábava, sms, maily, internet, tísňová volání, objednávky MHD...)?

No tak hlavně zasílání esemsek, sem tam pošlu i nějakou ememesku, taky dost telefonuju, hlavně hodně s rodinou. Mám tam ale i internetový bankovníctví. Mám tam zadanou kartu a občas tam objednávám nějaký zboží.

10. Máte na mobilním telefonu přístup k internetu, pokud ano, využíváte jej?

Mám, využívám ho mimo domov, když jsem vzdálen delší dobu. Teda pokud myslíte data. Jinak samozřejmě doma mám Wi-Fi, takže přístup k internetu mám prakticky pořád a v docela velkém okolí, má to hodně silnej signál.

Příloha B – Náčrt výzkumu ke konzultaci.

Náčrt výzkumu ke konzultaci

